

Kort fortalt

Opsparingen i Danmark er blevet styrket markant siden 1980. Det skyldes overvejende en kombination af en forbedret offentlig saldo, reduceret rentefradrag, opbygning af arbejdsmarkedspensioner samt den demografiske udvikling. I de kommende årtier vil der ske en naturlig svækkelse af opsparingen som følge af den demografiske udvikling.

Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne betyder, at store grupper af befolkningen i fremtiden vil være godt sikret økonomisk, når de går på pension. Nye beregninger, der blandt andet korrigerer for, at pensionister sparer transportudgifter til arbejde, viser, at personer, der gennem et helt arbejdsliv har indbetalt til arbejdsmarkedspensioner, vil kunne have stort set samme indkomst, når de går på pension. Der er stadig en gruppe af lønmodtagere, der indbetaler forholdsvis beskedent til pension. Men det er mindre end 4 procent af lønmodtagerne, der slet ikke foretog en pensionsopsparing i årene 1997-2003.

I de seneste år er der sket et mærkbart løft i danskernes forventede levetid. Det betyder, at udbetalingerne fra den opsparede arbejdsmarkedspension skal strækkes over en længere årrække. Faldet i dækningsgrad som følge af længere levetid kan dog afværges ved at forlænge tiden på arbejdsmarkedet.

Mange danskere har svært ved at gennemskue deres pensionsordning. Nye pensionsprodukter med markedsrente, som på nogle måder er mere gennemskuelige end de traditionelle produkter, er på kraftig fremmarch. En undersøgelse peger endvidere på, at 40 pct. af pensionskunderne vil foretrække et markedsrenteprodukt, men i dag udgør de kun 10 pct. af livsforsikringsmarkedet. Næsten alle erhvervsaktive danskere har i dag en pensionsordning. En stor del af danskerne er velorienterede om deres pensionsforhold. Men den nuværende informationsindsats taber en for stor del af danskerne. De kender ikke deres pensionsselskab og ved ikke, hvor meget de indbetaler. Over halvdelen kigger således alene overfladisk på det tilsendte informationsmateriale. Her er der stadig meget, der kan gøres bedre.

Økonomisk Tema: Pensionsopsparingen i Danmark

Publikationen kan bestilles hos:

Schultz Information
Herstedvang 12
2620 Albertslund
Telefon: 43 63 23 00
E-mail: schultz@schultz.dk

Publikationen kan også hentes på Økonomi- og Erhvervsministeriets hjemmeside: www.oem.dk

Omslag: Økonomi- og Erhvervsministeriet og Schultz Grafisk
Oplag: 500
Pris: 25,00 kr. inkl. moms
ISSN: 1901-175X (papirform)
ISSN 1901-1768 Økonomisk Tema (online)
ISBN: Trykt udgave 9788-7786-22167
ISBN: Elektronisk udgave 9788-7786-22174

Trykt i Danmark, november 2005
af: Schultz Grafisk

Økonomi- og Erhvervsministeriet
Slotsholmsgade 10-12
1216 København K
Telefon: 3392 3350
E-mail: oem@oem.dk
Hjemmeside: www.oem.dk

Om Økonomisk Tema

Økonomisk Tema er ny analyseserie om aktuelle økonomisk-politiske emner, som Økonomi- og Erhvervsministeriet løbende udgiver.

Temaer:

August 2005: Prisstigninger på boligmarkedet
November 2005: Pensionsopsparingen i Danmark

Forord

I løbet af de seneste 25 år er Danmark gået fra faretruende gældsætning til solid opsparing. Vi har bevæget os langt væk fra "afgrundens rand", som daværende finansminister Knud Heinesen udtrykte det. Ikke mindst en styrket privat opsparing har været nøglen til denne succes. Og i dag har vi overskud på både det offentlige budget og på betalingsbalancen.

Det er lykkedes at få otte ud af ti lønmodtagere med i arbejdsmarkedspensionsordninger. Mange sparer også op gennem privattegnede pensionsordninger. Det er glædeligt, at danskere på den måde tager vare om deres egen fremtid. Og alle vil fortsat have en god grunddækning i form af folkepension og for langt de fleste også ATP.

Det betyder, at de af fremtidens pensionister, der gennem et fuldt arbejdsliv har indbetalt til arbejdsmarkedspension, vil være godt sikret økonomisk ved overgangen fra arbejdsliv til pension. Der er dog stadig en mindre gruppe af personer, der har en beskednen pensionsopsparing. For nogle af disse personer kan der alt afhængigt af deres indkomstforhold være behov for øget opsparing.

Vi danskere lever jo længere og længere, og udbetalingerne fra den opsparede pension skal derfor strækkes over nogle flere år. Analyserne i dette Økonomisk Tema viser, at den enkelte kan forhindre denne udhuling af pension ved at blive lidt længere på arbejdsmarkedet.

Når vi ser pensionsområdet, må vi også erkende, at danskerne har svært ved at overskue deres pensionsforhold. De mest udbredte pensionsprodukter med en tilknyttet pensionsgaranti er svære at forstå, og når vi spørger danskere, foretrækker mange mere gennemskuelige produkter. De savner også mere målrettet og relevant information. Forsikringselskaber og pensionskasser bør sikre, at pensionskunderne reelt kan flytte deres pensionsordninger uden unødvendigt tab af bonus, og at kunderne får god information.

Knud Heinesen

Fra gældsætning til opsparing

Opsparingen i Danmark er blevet styrket markant siden 1980. Det skyldes overvejende en kombination af en forbedret offentlig saldo, reduceret rentefradrag, opbygning af arbejdsmarkedspensioner samt den demografiske udvikling. Udviklingen betyder, at tidligere problemer med ubalancer i dansk økonomi som følge af utilstrækkelig privat og offentlig opsparing umiddelbart er løst. I de kommende årtier vil der ske en naturlig svækkelse af opsparingen som følge af den demografiske udvikling.

Et samfunds opsparing er afgørende for vækst og dermed levestandarden i fremtiden. Øget opsparing giver mulighed for øgede investeringer i produktionsapparat eller nedbringelse af gæld i udlandet. I begge tilfælde bliver de fremtidige forbrugsmuligheder større. En højere opsparing vil være forbundet med lavere forbrug på kort sigt. Niveauet for opsparing må derfor nødvendigvis bero på en afvejning mellem forbrug på kort og længere sigt. Denne afvejning sker specielt med hensyn til offentlig opsparing over for fremtidige generationer. Offentlig gældsætning, men også forvriddinger i de private opsparingsincitament, kan føre til et opsparingsunderskud, der forringer forbrugsmulighederne for fremtidige generationer. Det er derfor naturligt at have fokus på opsparingen i den økonomiske politik.

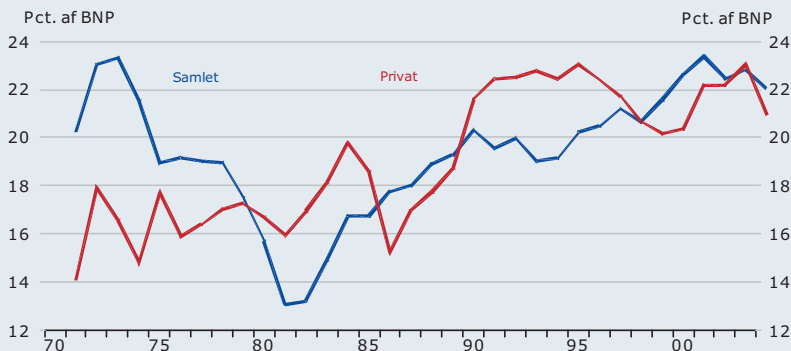
I Danmark er opsparingen blevet styrket markant i løbet af de seneste 25 år, jf. figur 1. Det har bl.a. ført til, at det mest oplagte tegn på opsparingsunderskud, nemlig underskud på betalingsbalancens løbende poster, er forsvundet (se slutnote 1). I forhold til udlandet er den tilbøjelighed til mindre opsparing, der var gældende i Danmark i 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne, blevet udlignet. Hertil kommer, at den globale tendens i de seneste år til fald i opsparingstilbøjeligheden ikke har været lige så udpræget i Danmark som i andre lande.

Om opsparingen er nået op på et tilstrækkeligt højt niveau, er dog fortsat et aktuelt spørgsmål, da den demografiske udvikling i de kommende år vil trække i retning af mindre opsparing. I denne artikel ses der nærmere på demografi og andre faktorer, der er af betydning for udviklingen i opsparingen.

Figur 1

Opsparingskvote i Danmark

Opsparingen i samfundet er afgørende for fremtidige forbrugsmuligheder og er en vigtig retningspil for den økonomiske udvikling. Den offentlige opsparing er forskellen mellem den samlede og den private opsparing. I 1970'erne faldt opsparingen på grund af forværringen af de offentlige finanser. Siden 1982 er opsparingen steget, og opsparingskvoten er i dag ca. 22 pct. af BNP.

Kilde: Danmarks Statistik, Danmarks Nationalbank og egne beregninger

En model for opsparingen i Danmark

For at se nærmere på, hvilke forhold der har drevet udviklingen, er der estimeret en model for opsparingen i Danmark, se boks 1. De forklarende variable, som det er valgt at have med i modellen, fremgår af tabel 1. Det drejer sig om realrenten efter skat, demografi, indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner, den offentlige saldo og realvæksten i BNP. Gennemgangen i de følgende afsnit er baseret på virkningen på opsparingen på langt sigt.

Tabel 1

Empirisk model for opsparingen i Danmark

Estimeringsresultaterne viser blandt andet, at en stigning i realrenten efter skat på 1 pct.point får opsparingen til at stige med 0,3 pct. af BNP efter et kvartal og 0,6 pct. af BNP på langt sigt.

	Opsparing (pct. af BNP)	
	Kort sigt	Langt sigt
Lagget opsparing (dvs. kvartalet før)	0,57	-
Forklarende variable:		
Realrente efter skat	0,25	0,58
Demografi	-0,63	-1,47
Indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner	0,47	1,09
Offentlig saldo (pct. af BNP)	0,22	0,51
Realvækst i BNP	0,20	0,47
Konstant	22,91	53,28

Anm.: Estimatet til indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner ligger på grænsen af at være signifikant på 5 pct. niveau, øvrige er signifikante på 5 pct. niveau. Se slutnote 2.

Kilde: Egne beregninger på grundlag af data fra Danmarks Statistik og Danmarks Nationalbank

IMF's analyse af opsparingen i de industrialiserede lande

Mange industrialiserede lande har siden begyndelsen af 1970'erne oplevet en faldende trend i opsparingen, mens opsparingen har været stigende i emerging markets og olieproducerende lande. De stigende globale ubalancer, som er en konsekvens af denne udvikling, har påkaldt sig stor opmærksomhed (og bekymring). På den baggrund havde IMF i sin seneste World Economic Outlook (September 2005) fokus på faktorer, der generelt forklarer opsparingen. I deres analyse fandt de frem til, at realvækst i BNP, demografi, formueeffekter via stigninger i aktivpriser, offentlig saldo og ændring i bytteforholdet er af betydning for opsparingen, mens realrenten ikke betyder noget for opsparingen (for de industrialiserede lande som gennemsnit).

Den empiriske model i denne artikel er inspireret af dette arbejde. Modellen er dog udvidet, så den inkluderer flere variable, der ud fra danske forhold kan påvirke opsparingen.

Gunstig virkning af opsparingsfremmende tiltag

Den opsparingsfremmende politik knytter sig først og fremmest til realrenten og opbygningen af arbejdsmarkedspensioner.

Afgørende for udviklingen i realrenten har i første omgang været overgangen til fastkurspolitikken i 1982 og senere ændringer i skattesystemet, der har haft det sigte at fremme opsparingen, jf. figur 2. De opsparingsfremmende tiltag har modvirket de seneste års fald i de nominelle renter. Hvor meget realrenten betyder for opsparingen, afhænger blandt andet af husholdningernes finansielle nettostilling, men normalt forventes en positiv sammenhæng. For husholdninger med nettogæld vil stigende realrente entydigt øge incitamentet til gældsnedbringelse.

Figur 2

Realrente efter skat

Negativ realrente i 1970'erne ansprede til gældsætning. Udviklingen vendte i 1982, da overgangen til fastkurspolitikken fik afdæmpet inflationsforventningerne. Senere ændringer i skattesystemet har ligeledes trukket i retning af højere realrente.

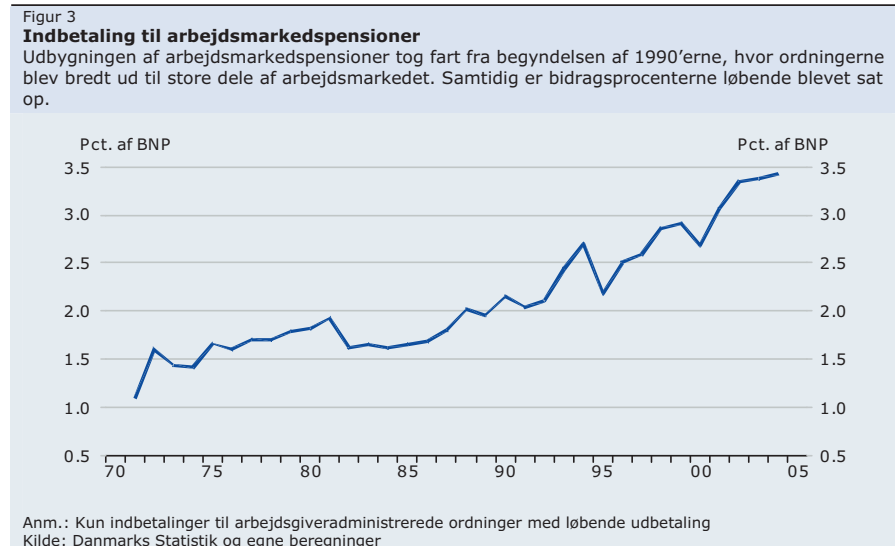

Anm.: Realrenten efter skat er beregnet ud fra skattesatsen på negativ kapitalindkomst og den faktiske inflation.
Kilde: Danmarks Statistik og Danmarks Nationalbank og egne beregninger

En stigning i realrenten efter skat på 1 pct.point øger ifølge estimationsresultaterne den samlede opsparing med godt ½ pct. af BNP. Finansministeriet (1997) har

tidligere estimeret en effekt på den private finansielle opsparing på knap 1 pct. af BNP (som må forventes at være større end rentefølsomheden på den samlede opsparing). IMF (2005) har derimod ikke fundet nogen signifikant effekt af realrenten på den samlede opsparing for de industrialiserede lande som gennemsnit, hvilket kan skyldes modsatrettede effekter. Stigende realrente gør det umiddelbart mere attraktivt at spare op, men samtidig reduceres kravet til opsparingsstørrelse for at opnå et givet forbrugsniveau i fremtiden.

Opbygningen af arbejdsmarkedspensioner er en del af en opsparingsstrategi, som skal sikre pensionisterne en rimelig indkomst. Opbygningen er især sket siden begyndelsen af 1990'erne, og det samfundsmæssige hensyn til betalingsbalancen var også en del af baggrunden for, at disse ordninger blev indført, ifølge fælleserklæringen fra 1987 mellem Schlüter-regeringen og arbejdsmarkedets parter. Hvorvidt den samlede opsparing reelt styrkes, afhænger af, om indbetalingerne til arbejdsmarkedspensionerne fortrænger andre former for opsparing.

Estimationsresultaterne indikerer, at øgede indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner slår fuldt igennem på den samlede opsparing. Resultatet er dog forbundet med stor statistisk usikkerhed, og det kan ikke udelukkes, at der reelt sker en vis fortrængning af andre opsparingsformer. Estimationer på individdata tyder på, at fortrængning sker i begrænset omfang, jf. boks 2.

Hvad siger individdata om fortrængningseffekter af arbejdsmarkedspensioner?

Arbejdsmarkedspensioner fortrænger i et begrænset omfang indbetalinger til privattegnede pensionsordninger.

Den opsparingsfremmende effekt af arbejdsmarkedspensioner afhænger af, hvordan opsparingsadfærd i øvrigt påvirkes. Det mest nærliggende er, at arbejdsmarkedspensioner i et vist omfang påvirker indbetalinger til privattegnede pensionsordninger, men det kan også være mindre opsparing i andre aktiver, herunder boliger.

For at undersøge dette er der estimeret en model for indbetalinger til privattegnede pensionsordninger på grundlag af individdata. De forklarende variable er indkomst, alder, uddannelse, formue placeret i bolig og finansielle aktiver, gæld samt indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner.

Estimeringsresultaterne viser, at indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner i begrænset omfang fortrænger indbetalinger til privattegnede pensioner. En stigning i indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner på 1 pct., fører til et fald i privattegnede ordninger på 0,02 pct. Omregnet til kroner indebærer det også en reel fortrængning. Estimationerne viser i øvrigt, at indbetalinger til privattegnede pensioner stiger med alderen, indkomsten og uddannelsesniveaet. Sidstnævnte gælder især for personer med en lang videregående uddannelse.

Forklaret variabel: Indbetalinger til privattegnede pensionsordninger	Koefficient
Forklarende variable:	
Indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner	-0,022
Indkomst	0,133
Alder	0,027
Ufaglært	-0,061
Kort videregående uddannelse	0,164
Mellemlang videregående uddannelse	0,183
Lang videregående uddannelse	0,821
Selvstændig	0,825
Ejendomsaktiver	0,024
Finansielle aktiver	0,067
Samlede passiver	-0,117
Konstantled	5,275

Anm.: Estimerterne skal for indkomst, aktiver, passiver og indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner tolkes som elasticiteter, der angiver den procentvise virkning af en ændring i den forklarende variabel på 1 pct.point. Alle estimerer er statistisk signifikante på 5 pct. niveau.

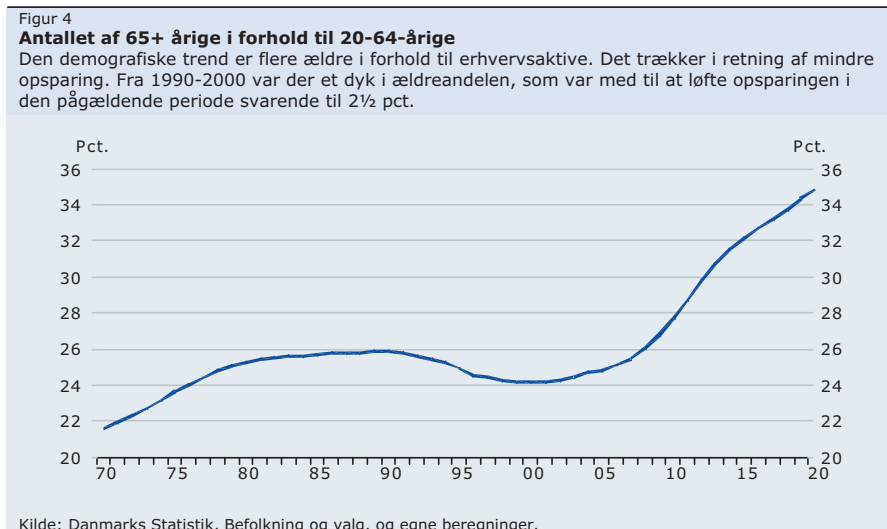
Kilde: Egne beregninger på baggrund af en 3,3 pct. stikprøve af den danske befolkning i 2003 (lovmodellen).

Den særlige pensionsopsparing (SP) blev indført i 1999 som afløser til den midlertidige pensionsopsparing fra 1998. Opsparingen hertil udgør 1 pct. af bruttolønnen, men indbetalingerne blev sat i bero fra 2004. Den korte periode, som SP-ordningen har været i drift, betyde dog, at effekten på den samlede opsparing kun kan estimeres med meget stor usikkerhed. SP-bidraget har heller ingen forklaringsgrad, når den inkluderes i den empiriske model.

Demografisk pres på opsparingen

Normalt sparer folk op i deres erhvervsaktive år og nedsparer som pensionister. Aldringen af befolkningen trækker derfor i retning af mindre opsparing. I dag udgør ældre omkring 25 pct. af de 20-64-årige, jf. figur 4. Denne andel ventes ifølge befolkningsprognoser at stige til 35 pct. frem mod 2020.

En 1 pct.point stigning i ældreandelen fører ifølge estimationsresultaterne til et fald i opsparingen på omkring 1½ pct. af BNP. Tilsvarende effekt finder IMF (2005) for de industrialiserede lande som helhed. Alt andet lige er der altså udsigt til en væsentlig reduktion i opsparingen de kommende årtier, hvor ældreandelen vil vokse. Estimationsresultaterne bør dog anvendes med stor forsigtighed, når der ses på store, og ikke marginale, ændringer i de forklarende variable. Ligeledes angiver de kun den direkte effekt på opsparingen af aldringen af befolkningen.

Udviklingen vil ikke blive så drastisk ifølge fremskrivninger på den generelle ligevægtsmodel DREAM. Faktisk ser det ud til, at opsparingskvoten i de kommende årtier vil være stigende. Det skyldes primært, at Danmark i fremskrivningen overgår til en situation med et nettotilgodehavende i udlandet. Når der ses bort fra rentebetalinger fra udlandet, sker der et fald i opsparingskvoten på godt 4 pct.point frem mod 2040. Når faldet ikke er større, hænger det sammen med, at ældre ifølge modellen ikke vil nedspare så meget, som ovenstående beregningerne tyder på (bl.a. vil der blive efterladt formue i form af arv).

Det skal understreges, at et demografisk betinget fald i opsparingen ikke er et problem i sig selv, hvis det blot afspejler privatøkonomiske overvejelser vedrørende den tidsmæssige fordeling af forbrug over livet. Den demografiske udvikling vil dog via presset på de offentlige finanser indirekte have en effekt på samfundets opsparing.

Forbedring på det offentlige budget

Konsolideringen af de offentlige finanser har siden 1980'erne bidraget til en større samfundsmæssig opsparing. Baggrunden for at opbygge større offentlige overskud har bl.a. været hensynet til befolkningsudviklingen. En vedvarende effekt af øget offentlig opsparing bygger på, at finanspolitiske ændringer ikke fuld ud modsvares af ændret privat opsparingsadfærd. Estimationsresultaterne tyder på, at det ikke er tilfældet, idet en forbedring af den offentlige saldo på 1 pct. af BNP vil på langt sigt styrke den samlede opsparing med ½ pct. af BNP. Tilsvarende effekt finder IMF for de industrialiserede lande som gennemsnit.

Styrkelsen af de offentlige finanser har været en vigtig del af den bevist opsparingsfremmende økonomisk politik i de sidste 25 år. En højere realrente efter skat, stigende indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner og en forbedring af den offentlige saldo har siden 1980 hver især bidraget til en stigning i den samfundsmæssige opsparing i størrelsesordenen 1-1½ pct. af BNP, jf. tabel 2. Afgørende for den positive effekt af en højere realrente er en mere afdæmpet inflation og reduktionen i rentefradragsretten, da den nominelle rente er faldet.

Tabel 2

Dekomponering af udviklingen i opsparingen 1980-2004

Opsparingen er i forhold til BNP steget fra 15,7 pct. i 1980 til 22,1 pct. i 2004. De største bidrag til stigningen i opsparingskvoten på 6,4 pct. kommer fra en højere realrente, stigende indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner og en forbedring af den offentlige saldo.

	Bidrag til stigning, pct.point
Offentlig saldo	1,1
Realrente efter skat	1,5
heraf:	
- realrente før skat	-4,2
- rentefradrag	5,7
Demografi	0,8
Pensionsindbetalinger	1,7
Andre faktorer	1,3
Samlet stigning i opsparingskvoten	6,4

De økonomiske vilkår for fremtidige pensionister

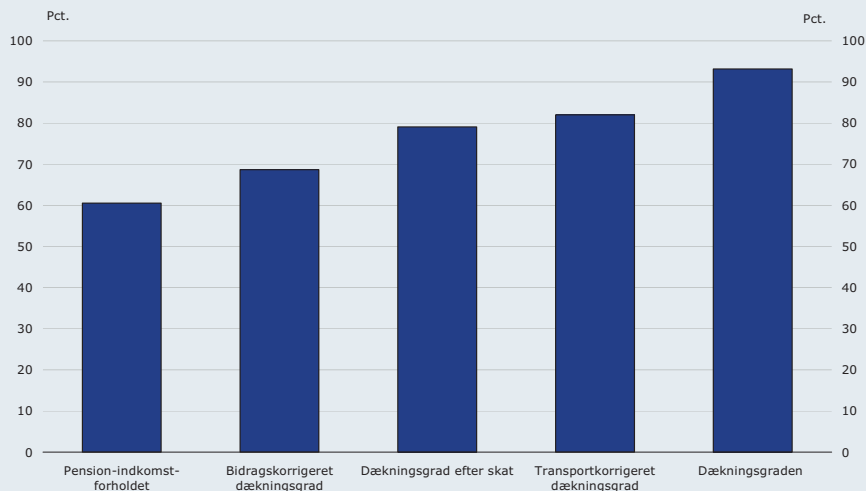
Store dele af arbejdsmarkedet er i løbet af 10-15 år blevet dækket af arbejdsmarkedspensioner. Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne betyder, at store grupper af befolkningen i fremtiden vil være godt sikret økonomisk, når de går på pension. Nye beregninger, der blandt andet korrigerer for, at pensionister sparer transportudgifter til arbejde, viser, at personer, der gennem et fuldt arbejdsliv har indbetalt til arbejdsmarkedspensioner, vil være godt sikret, når de går på pension.

Der er sket en markant styrkelse af arbejdsmarkedspensionerne i de senest 10-15 år. Udbygningen af pensionsopsparingen er med til at sikre, at overgangen til pensionisttilværelsen økonomisk set bliver mindre mærkbar for fremtidens pensionister. En person, der har været på arbejdsmarkedet i 40 år og hvert år har betalt et arbejdsmarkedspensionsbidrag på 10,8 procent af lønnen (svarende til det aftalte niveau på LO/DA-området), kan således reelt have næsten uændret privatøkonomi, når indkomsten bliver erstattet af pension, jf. figur 1.

Figur 1

Alternative beregninger af pensionsopsparingens dækningsgrad

Når der korrigeres for bortfald af arbejdsrelaterede udgifter mv., betyder udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne, at fremtidige pensionister vil være godt dækket ind økonomisk.

Anm.: Beregningerne tager udgangspunkt i en lønmodtager med en indkomst på 300.000 kr. i 2005, der indbetaler et pensionsbidrag på 10,8 procent af lønnen i 40 år. Dækningsgraden er forholdet mellem pensionistens økonomiske situation i det første pensionsår og indkomsten i det sidste erhvervsaktive år (som 64-årig).

Kilde: Se boks 1.

Der er flere måder, hvorpå man kan sammenligne den økonomiske situation for en pensionist med personens økonomiske forhold før pensionsalderen. Det mest nærliggende er at sammenligne pensionen med den indkomst, vedkommende havde året før pensioneringen. En sådan sammenligning viser, at pensionisten får en dækningsgrad på omkring 60 procent i forhold til indkomsten før pensionering (*pension-indkomst-forholdet*), jf. figur 1.

Denne beregning tager imidlertid ikke højde for, at der er en del udgifter, der bortfalder, når man bliver pensioneret. Det drejer sig fx om arbejdsgiverens og egne indbetalinger til pensionsordningen. Når indkomsten korrigeres for disse indbetalinger, øges dækningsgraden til knap 70 procent (*bidragskorrigeret dækningsgrad*).

Der vil ofte være yderligere udgifter forbundet med at være på arbejdsmarkedet som fx bidrag til arbejdsløshedsforsikring og kontingent til fagforeningen. Desuden kan personen blive lempeligere beskattet som pensionist, hvis pensionen er lavere end indkomsten som erhvervsaktiv. Når der tages højde for forskelle i beskatningen samt, at pensionisten ikke skal betale disse arbejdsrelaterede udgifter, får pensionisten i regneeksemplet en dækningsgrad på knap 80 procent (*dækningsgrad efter skat*).

Hertil kommer, at transporten mellem hjem og arbejde bortfalder. Som noget nyt i forhold til tidligere beregninger af denne type er der i beregningen af dækningsgraden korrigeret for bortfaldet af de arbejdsrelaterede transportudgifter ved at lægge den gennemsnitlige transportafstand mellem hjem og arbejde for samtlige beskæftigede til grund for beregningen. Når der således tages højde for, at pensionisten ikke længere skal betale for transporten til og fra arbejdet, øges dækningsgraden til over 80 procent (*transportkorrigeret dækningsgrad*).

Da indkomsten ofte falder ved pensioneringen, har pensionisten mulighed for at få visse tilskud, som han var afskåret fra som erhvervsaktiv (såsom boligstøtte og tilskud til briller, tandbehandling mv.). Når boligstøtten bliver inkluderet i beregningerne, bliver resultatet (*dækningsgraden*), at pensionisten økonomisk stort set vil være i samme situation, som da han var erhvervsaktiv.

En opgørelse af indkomsten i krone-beløb for personen i beregningseksemplet fremgår af tabel 1. Indkomsten efter skat mv. som erhvervsaktiv og som pensionist er for denne person på samme niveau.

Tabel 1			
Indkomst og skatter for erhvervsaktiv og folkepensionist, beløb i 2005-kr.			
Dækningsgraden er forholdet mellem indkomsten som pensionist og indkomsten som erhvervsaktiv, dvs. $140.600/153.500 = 92$ pct.			
Indkomst som erhvervsaktiv		Indkomst som pensionist	
Bruttoløn	300.000	Folkepension	56.200
ATP	2.700	Tillæg	50.800
Indbetaling til SP	2.700	ATP	7.800
Arbejdsmarkedspension	30.000	SP	7.800
Arbejdsmarkedsbidrag	21.400	Arbejdsmarkedspension	56.000
Erhvervsrelaterede udgifter	15.700		
Skat	74.000	Skat	55.000
		Boligsikring	16.900
Indkomst efter skat mv.	153.500	Indkomst efter skat mv.	140.600
Anm.: Se figur 1			
Kilde: Se boks 1			

Robuste resultater

Beregningerne af pensionisternes fremtidige økonomiske vilkår hviler på en række antagelser, se boks 1, som i varierende grad påvirker resultaterne. Realistiske ændringer i beregningsantagelserne ændrer imidlertid ikke afgørende på det generelle indtryk, at personer, der igennem et fuldt arbejdsliv har indbetalt 10,8 procent af indkomsten til pension, vil være godt økonomisk sikret i pensionisttilværelsen.

Beregningerne er foretaget for en enlig mand. Dækningsgraden for samlevende pensionister ville være lavere, da folkepensionen er højere for enlige pensionister. Pensionsmarkedsrådet har beregnet, at dækningsgraden for en samlevende er over 10 procentpoint lavere end for en enlig pensionist, jf. Pensionsmarkedsrådet (2005). Dette skyldes primært modregning i folkepensionen og andre sociale ydelser, der imidlertid er begrundet i de øvrige økonomiske fordele, der er knyttet til at være mere end én person i husstanden.

I beregningerne er det desuden antaget, at personen er lejer både før og efter pensioneringen, hvilket har betydning i forhold til boligstøtten. Hvis det alternativt antages, at der er tale om en boligejer, kan det have betydning for dækningsgraden. Hvis pensionisten ikke kan få pensionistnedslag i ejendomsværdiskatten, vil dækningsgraden blive reduceret med omkring 10 procentpoint i forhold til dækningsgraden for samme person som lejer. Såfremt pensionisten har en indkomst, der berettiger til nedslag i ejendomsværdiskatten, vil faldet i dækningsgraden

selvsagt blive mindre. I samme retning trækker pensionisternes mulighed for indefrysning af ejendomsskatterne. Det er desuden forudsat, at der ikke betales ydelser på boligen hverken som pensionist eller i sammenligningsåret som erhvervsaktiv, da lånet forudsættes at være afdraget. Det betyder, at pensionisten har en supplerende formue ud over pensionsopsparingen, hvilket ikke afspejles i dækningsgraden.

Boks 1

Beregningsforudsætninger

Civilstand mv.

Beregningerne er foretaget for en enlig mand, der bor til leje (i en 70m² bolig).

Indkomstforhold

Beregningerne er foretaget for en lønmodtager inden for LO/DA-området. Der er taget udgangspunkt i en bruttoløn på 300.000 kr. (2005-niveau). Pensionsbidraget på 10,8 procent beregnes af bruttolønnen ekskl. arbejdsgiverens andel af indbetalingen til ATP og arbejdsmarkedspension (dvs. af ca. 278.000 kr.). Der er ikke taget højde for en lønprofil med lav begyndelsesløn og høj slutløn.

For pensionisten består indkomsten af folkepensionen samt udbetalingerne fra ATP, SP og arbejdsmarkedspensionsordningen. Hertil kommer eventuel boligstøtte. SP-bidraget er suspenderet fra 2004-2007, men er beregningsteknisk genindført fra og med 2008.

Restlevetid

Beregningerne af dækningsgraden er baseret på, at en 65-årig mand i 2050 har en restlevetid på 17,7 år (en stigning på 2½ år i forhold til Danmarks Statistiks opgørelse af restlevetiden i 2000 for en 65-årig mand).

Pensionsindbetalinger

I beregningerne er forudsat, at lønmodtageren indbetaler til en pensionsordning i 40 år (fra 25 til 64 år). I hvert år anvendes en bidragsprocent på 10,8, som er bidragsprocenten fra 1. juli 2006 ifølge aftalen på LO/DA-området. Det er forudsat, at 30,5 procent af de årlige pensionsindbetalinger går til invalidedækning mv.

Priser, løn og rente

Prisstigningerne forudsættes at udgøre 1,7 procent om året. Den årlige reallønsstigning forudsættes ligeledes at udgøre 1,7 procent. Realrenten efter skat (15 procent), forudsættes i hele perioden at udgøre 2,7 procent p.a. svarende til Pensionsmarkedsrådets forudsætning.

Transportomkostninger

Ved korrektionen for transportudgifter er benyttet den gennemsnitlige transportafstand i 2002 (som er det seneste år, Danmarks Statistik har offentliggjort oplysninger for) samt den kilometersats, som anvendes ved beregning af befordringsfradraget.

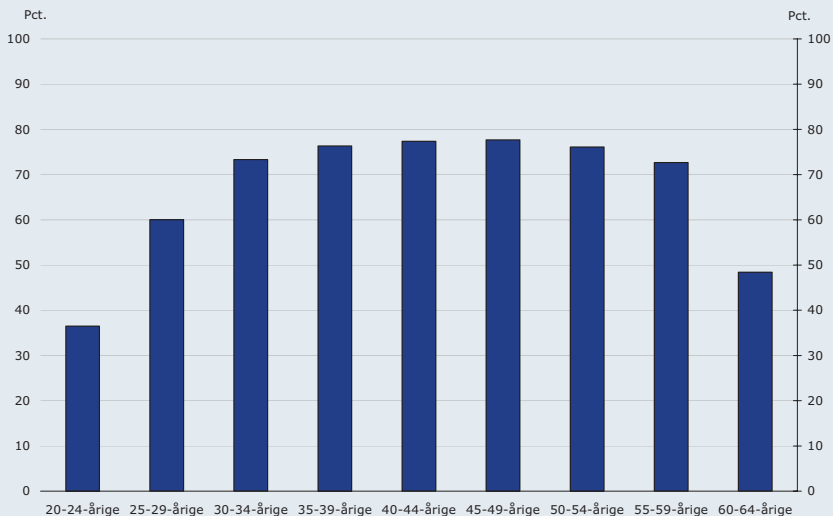
Kilde: Finansministeriet m.fl.: *National strategirapport om det danske pensionssystem* (2005), Pensionsmarkedsrådets rapport om *Pensionsopsparing, dækningsgrader og levetid* (2005), Danmarks Statistik og egne beregninger.

Hvis renteforudsætningen ændres, så realrenten efter skat alternativt forudsættes at være 1 point højere eller lavere, vil dækningsgraden i regneeksemplet blive henholdsvis øget og reduceret med 4-5 procentpoint. Også i disse situationer får pensionisten en privatøkonomi, der er sammenlignelig med situationen før pensioneringen.

Personen i regneeksemplet indbetaler til arbejdsmarkedspensionsordningen fra sit 25. år til sit sidste erhvervsaktive år som 64-årig. Hvis personen kun indbetaler i 30 år, falder dækningsgraden med knap 4 procentpoint. Der var næsten 40 pct. af de 20-24-årige, der indbetalte til en arbejdsmarkedspensionsordning i 2003. Der vil således være nogle, der indbetaler i mindre end 40 år – og andre i flere år. Som følge af arbejdsmarkedspensionernes udbredelse må det antages, at der med tiden vil være flere i de yngre aldersgrupper, der indbetaler til en arbejdsmarkedspensionsordning. I næste afsnit ses der på betydningen af antal indbetalingsår mv.

Figur 2

Andel af befolkningen i forskellige aldersgrupper der indbetaler til arbejdsmarkedspension
Andelen af befolkningen, der indbetaler til arbejdsmarkedspensionsordninger, er stigende indtil de omkring 50-årige. Næsten halvdelen af de 60-64-årige foretager pensionsindbetalinger.

Kilde: Egne beregninger på lovmodellen (3,3 procents stikprøve af den danske befolkning i 2003).

Dækningsgraden er opgjort for det første pensionsår som 65-årig. Pensionen er beregnet, så dækningsgraden opretholdes uændret. I praksis vil udviklingen i dækningsgraden afhænge af pensionsselskabets rentegaranti og dermed muligheden for at give bonus. Nogle pensionister kan således komme i den situation, at der i løbet af pensionsårene sker en vis udhuling af pensionen som følge af inflationen. Det er individuelt, hvilken levestandard der ønskes som pensionist. Men det vil dog ofte være således, at forbrugsønskerne er mindre, når man er pensionist, end når man er erhvervsaktiv - og at forbrugsbehovet aftager, jo ældre pensioni-

sten bliver. Derfor kan en eventuel udhuling af pensionens reale værdi være mindre følelig for pensionisten.

Mange pensionister vil desuden selv have foretaget supplerende opsparing fx via en kapitalpensionsordning. Lovmodelberegninger viser, at omkring 30 pct. af de 25-64-årige havde en supplerende privattegnede pension i 2003. I beregningerne er det forudsat, at pensionisterne ikke har sådan supplerende opsparing eller anden opsparing fx. i form af friværdi i boligen. I tilfælde af sådan opsparing vil beregningerne undervurdere den økonomiske situation for fremtidens pensionister.

Arbejdsmarkedspensionerne giver pensionisterne en god økonomi

Efter en spæd start i 1993, hvor bidraget til arbejdsmarkedspensionerne på LO/DA-området udgjorde 0,9 procent af lønnen, er pensionsbidraget i 2005 nået op på ca. 9,5 procent. Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne fortsætter, idet der i overenskomsterne på LO/DA-området er aftalt en fortsat stigning til 10,8 procent pr. 1. juli 2006, jf. figur 3.

Figur 3

Pensionsbidrag på LO/DA-området

Figuren viser de aftalte pensionsbidrag som procent af lønnen. I løbet af 15 år øges de aftalte pensionsbidrag fra nul til 10,8 procent af indkomsten.

Kilde: Se boks 1.

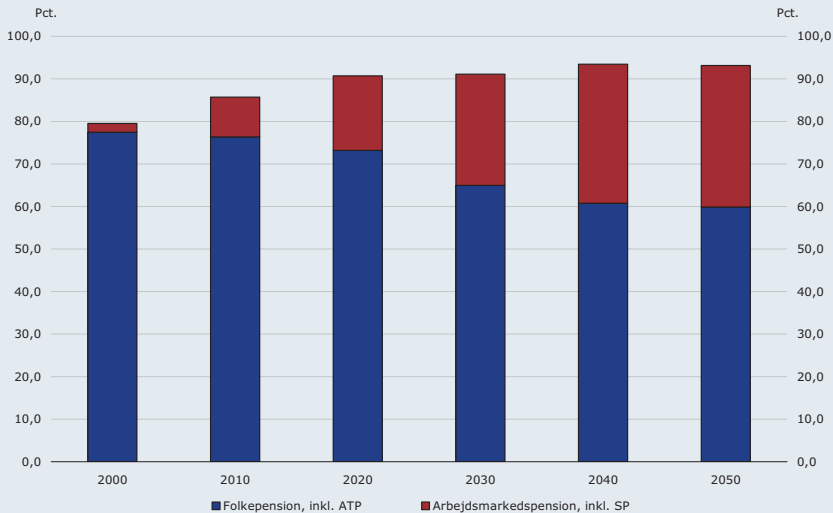

Det er i de foregående beregninger lagt til grund, at der i alle de erhvervsaktive år indbetales 10,8 procent i pensionsbidrag. For mange nuværende og kommende pensionister vil der imidlertid ikke være indbetalt så meget til pensionsordningerne. Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne betyder imidlertid, at ved pensionering fra omkring 2020 vil pensionistens økonomiske situation stort set være lige så god, som den økonomi han havde før pensioneringen. Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne indebærer, at pensionisternes økonomi løbende forbedres over årene, selvom dækningsbidraget fra folkepensionen aftager, jf. figur 4. Når dækningsgraden fra folkepensionen reduceres, skyldes det, at pensionistens økonomiske forhold forbedres så meget, at pensionstillæg mv. reduceres.

Figur 4

Dækningsgrader ved pensionering på forskellige tidspunkter

Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne betyder, at der sker en løbende forbedring af pensionisternes økonomiske situation.

Anm.: Figuren viser dækningsgraden for en person, som har været på arbejdsmarkedet i 40 år og går på pension i hhv. 2000, 2010, 2020, 2030, 2040 og 2050. Det antages, at pensionistens pensionsopsparing består af ATP og SP samt den arbejdsmarkedspension, som følger af de aftalte pensionsbidrag på LO/DA-området, mens vedkommende var erhvervsaktiv. En person, der blev pensioneret i 2000, vil således kun have indbetalt til pensionsordningerne i 7 år (og med en væsentlig lavere bidragsprocent end de 10,8 procent, der gælder fra 1. juli 2006). Der er i beregningerne taget højde for, at restlevetiden for en 65-årig øges fra 2000 til 2050.
Kilde: Se boks 1.

Lavindkomstgrupper godt dækket som pensionister

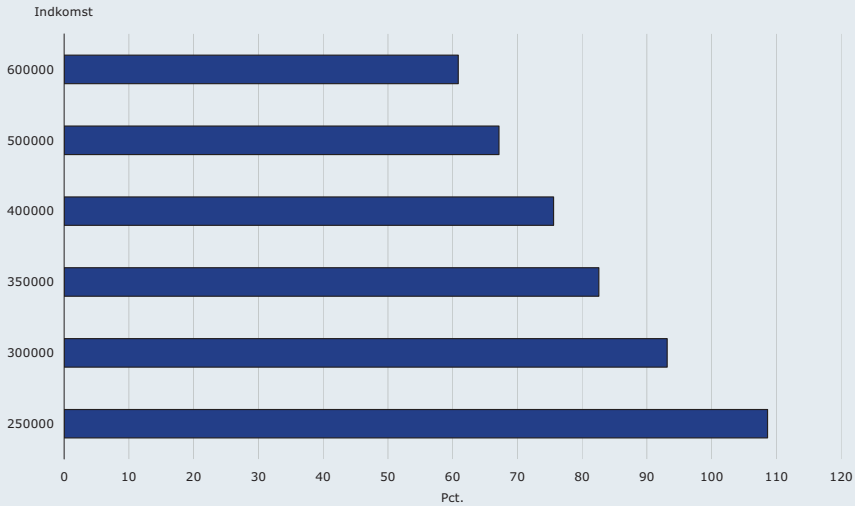
Beregningerne tager udgangspunkt i en person, der som erhvervsaktiv havde en bruttoindkomst på 300.000 kr. i 2005. Dækningsgraden vil variere en del afhængig af den indkomst, personen havde før pensioneringen. For personer med rela-

tivt lave indkomster, der i 40 år har indbetalt 10,8 procent af indkomsten til pension, kan pensioneringen indebære en økonomisk forbedring, jf. figur 5.

Figur 5

Dækningsgrader ved forskellige indkomster som erhvervsaktiv

Personer med relativt lave arbejdsindkomster kan få en forbedring af deres økonomiske situation som pensionister. Dækningsgraden for de højeste indkomster er undervurderet, blandt andet fordi private pensionsordninger og anden opsparing ikke indgår i beregningerne.

Anm.: I figuren sættes pensionistens indkomst i forhold til vedkommendes indkomst som 64-årig (året før pensioneringen). De anførte alternative indkomster er indkomsten i 2005, som fremskrives med den forudsatte lønudvikling. Der betales 10,8 procent af indkomsten i pensionsbidrag i 40 år. Beregningerne er korrigeret for skat, offentlige tilskud og bortfald af arbejdsrelaterede udgifter.

Kilde: Se boks 1.

Derimod viser beregningerne, at personer med relativt høje indkomster som erhvervsaktive vil få en levestandard som pensionister, der "kun" svarer til 60-75 procent af det tidligere - høje - indkomstniveau (da folkepensionen har mindre økonomisk vægt for denne gruppe). Målt i kroner og øre vil der dog være tale om ret velstående pensionister. Det skal dog også tages i betragtning, at beregningerne er baseret på en ensartet bidragsprocent, hvor personer i de høje indkomst-kategorier ofte vil have højere pensionsbidrag.

Endvidere vil mange have foretaget supplerende privat pensionsopsparing, og denne opsparing vil typisk være størst i de højeste indkomstgrupper, jf. tabel 2. I de højere indkomstgrupper vil der også være en større andel, der ejer deres bolig og derfor kan have en yderligere opsparing i form af friværdi i boligen. Øvrig ikke-pensionsmæssig opsparing er heller ikke medtaget i beregningerne. Disse forhold

taler for, at dækningsgraden er undervurderet for de højeste indkomster i de viste regneeksempler.

Tabel 2
Indbetalinger til privattegnede og arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger i 2003
 Andelen, der indbetaler til en privat pensionsordning, er størst i de højere indkomstgrupper ligesom det gennemsnitlige indbetalte beløb

Pensionsordning	Privattegnet		Arbejdsgiveradministreret	
	Andel (pct.)	Beløb (kr.)	Andel (pct.)	Beløb (kr.)
Indkomst (kr.)				
Under 150.000	19	20.600	14	12.700
150.000 - 249.999	33	11.500	70	19.300
250.000 - 349.999	35	15.700	82	31.300
350.000 - 449.999	35	20.600	84	45.900
450.000 - 549.999	36	28.500	84	59.100
550.000 - 649.999	39	38.700	81	76.200
650.000 og derover	44	52.300	80	147.700
I alt	31	16.400	60	29.700

Anm.: Andelen viser for de enkelte indkomstgrupper, hvor stor en del af de 25-64-årige, der har en privattegnet hhv. arbejdsgiveradministreret pensionsordning. Beløbet er det gennemsnitlige indbetalte beløb i 2003 for dem, der foretog pensionsindbetalinger i 2003. Af alle lønmodtagere indbetalte 78,1 pct. til arbejdsgiveradministreret pensionsordning i 2003.

Kilde: Se figur 2.

Pensionsdækning og restgruppen

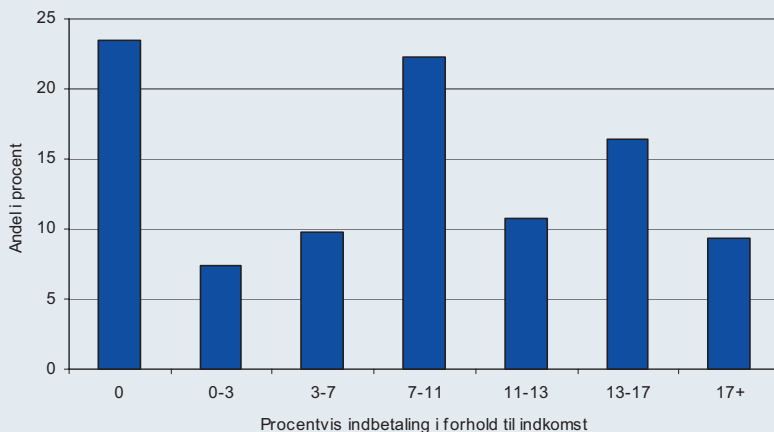
Hovedparten af arbejdsstyrken er på lidt mere end et årti blevet omfattet af arbejdsmarkedspensioner. En gruppe heraf har dog relativt beskedne indbetalinger. Der er dog mindre end 4 procent af lønmodtagerne, der slet ikke foretog en pensionsopsparing i årene 1997-2003. Lønmodtagere uden pensionsindbetalinger har typisk relativt lave indkomster og vil ved overgangen til pension opnå en forholdsvist høj dækningsgrad alene ved folkepension og supplerende sociale ydelser. Lønmodtagere uden pensionsindbetalinger er typisk beskæftigede inden for brancher, der ikke er dækket af kollektive overenskomster. Foruden lønmodtagere er det fortrinsvis selvstændige og personer i arbejdsmarkedets udkant, der ikke indbetaler til pension.

Langt hovedparten af danskerne i den erhvervsdygtige alder foretager en pensionsopsparing. Det drejer sig om cirka 77 procent af de 30-59-årige i 2003, jf. figur 1. Og pensionsindbetalinger målt i forhold til indkomsten er steget mærkbart på bare få år. Samtidig er der sket et fald i antallet af personer uden pensionsindbetalinger eller med kun små indbetalinger. Baggrunden for denne udvikling er udbygningen af arbejdsmarkedspensionsordningerne.

Figur 1

De 30-59-årige fordelt efter pensionsindbetalinger (ekskl. ATP) i 2003

Cirka 77 procent af de 30-59-årige foretager en eller anden form for pensionsopsparing i 2003. Det er væsentligt flere end for bare få år siden.

Anm.: Figuren angiver, hvor stor en andel af den samlede personlige indkomst, en person indbetaler til pension. Indbetalinger til pension dækker arbejdsgiveradministrerede pensionsordninger samt privattegnede pensionsordninger. ATP-indbetalinger er ikke medtaget under pensionsindbetalinger. En indbetaling på nul svarer derfor til, at personen ikke har foretaget noget pensionsindskud ud over eventuelt ATP. Pensionsbidraget er en beregnet størrelse og kan derfor ikke direkte sammenlignes med de overenskomstfastsatte bidragsprocenter. Se i øvrigt slutnote 1.

Kilde: Egne beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen (Lovmodellen).

Afgrænsning af restgruppen

Omkring 23 procent af de 30-59-årige indbetalte ikke til pension ud over eventuelt ATP i 2003. En række forhold har betydning for opsparingen. Den enkelte kan have undladt at indbetale i et år på grund af økonomiske forhold, men kan have indbetalt i de foregående mange år. Af de godt 23 procent, der ikke har foretaget noget pensionsindskud i 2003, har knap 14 procentpoint heller ikke foretaget pensionsindbetalinger i de foregående seks år. Der sket således et markant fald i andelen af personer uden pensionsindbetalinger, når man ser på en længere periode frem for et enkelt år (se slutnote 2).

Foruden den gruppe, som slet ikke foretager pensionsindbetalinger, er der også en relativt stor gruppe, der kun har en forholdsvis begrænset pensionsindbetaling. Cirka 17 procent af de 30-59-årige har således en pensionsindbetaling, der udgør mindre end 7 procent af den samlede personlige indkomst i 2003.

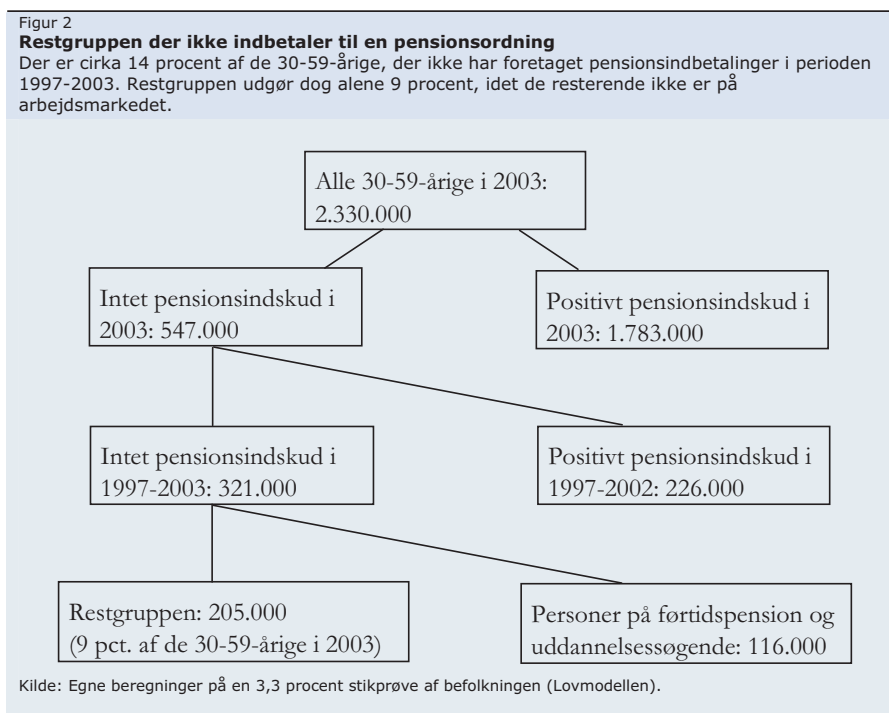
Gruppen med relativt lave indbetalinger består fortrinsvis af lønmodtagere, som udgør næsten 73 procent af gruppen. Selvstændige og personer, der har været arbejdsløse mindst halvdelen af året, udgør hver især knap 9 procent af gruppen. Lønmodtagerne i gruppen repræsenterer omkring 17 procent af det samlede antal lønmodtagere mellem 30 og 59 år i 2003. Lønmodtagerne med relativt lave indbetalinger udgør en større andel af de beskæftigede inden for brancherne landbrug, skovbrug og fiskeri, handel og service samt forlystelser, kultur og sport, i forhold til det samlede antal lønmodtagere mellem 30 og 59 år. Det er således typisk brancher, der kun i mindre grad er dækket af kollektive overenskomster. Næsten halvdelen af lønmodtagerne med relativt lave indbetalinger er i øvrigt under 40 år.

I det følgende er der dog alene fokus på gruppen helt uden indbetalinger, altså personer der slet ikke er omfattet af nogen pensionsordninger (se slutnote 3). Som nævnt ovenfor kan der godt være personer uden for denne afgrænsede restgruppe, som kan opleve en lav dækningsgrad ved overgangen til pension.

205.000 personer i restgruppen

Der er omkring 321.000 danskere i aldersgruppen 30 til 59 år, som ikke har indbetalt til pensionsordninger ud over eventuelt ATP i årene 1997 til 2003. Førtidspensionister og uddannelsessøgende udgør over en tredjedel af denne gruppe. Førtidspensionister har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, mens uddannelsessøgende endnu ikke er indtrådt på arbejdsmarkedet. Tilbage står knap

205.000 personer uden pensionsindbetalinger fra 1997-2003. Disse 205.000 personer betegnes i det følgende som restgruppen, jf. figur 2.

Formue og indkomstforhold for restgruppen

Restgruppen, der set over en årrække ikke indbetaler til pensionsordninger, udgør cirka 9 procent af den samlede befolkning mellem 30 og 59 år i 2003. Den identificerede restgruppe består af en række forskellige grupper, jf. tabel 1. En del af denne restgruppe er personer, som hører til i arbejdsmarkedets udkant. Disse personer har en indkomst på et sådant niveau, at de ved overgangen til pension vil være dækket forholdsvis godt ind alene ved folkepensionen og andre sociale ydelser.

Det offentlige pensionssystem sikrer en levestandard, der er relativt høj set i forhold til indkomsten for lavtlønnede. Den høje dækningsgrad for lavtlønnede skyldes især, at folkepensionens grundbeløb er ens for alle og dermed af relativt størst betydning for personer med lav indkomst. Desuden bliver en række offentlige ydelser til pensionister indtægtsreguleret. Pensionstillægget og mulighederne for at få boligydelse, nedslag i ejendomsværdibeskatning samt helbredstillæg og varmetillæg afhænger af den samlede supplerende indkomst.

Tabel 1

De 30-59-årige uden pensionsindbetalinger (ekskl. ATP) i perioden 1997-2003

Restgruppen består fortrinsvis af personer i arbejdsmarkedets udkant samt lønmodtagere og selvstændige. Mange af disse personer har en relativt lav indkomst og vil formentlig være dækket godt ind af sociale pensioner.

Restgruppens status i 2003	Antal	Pct. andel af gruppen	Årlig indkomst	Nettoformue
Selvstændig	30.500	20,2	143.000	207.000
Lønmodtager	62.000	3,6	186.000	31.000
Arbejdsløs	19.500	19,8	151.000	140
Kontanthjælpsmodtager	49.000	60,8	133.000	-2.800
Sygedagpenge, orlov, uddannelsesgodtgørelse	7.500	17,4	161.000	6.300
Øvrige uden for arbejdsstyrken	36.000	62,2	44.000	260
I alt	205.000	8,2	136.000	2.700

Anm.: Procentsatsen angiver, hvor stor en andel den enkelte socioøkonomiske gruppe udgør af den samlede socioøkonomiske gruppe blandt 30-59-årige. Nettoformuen dækker over boligformuen og de samlede finansielle aktiver fratrukket finansielle passiver. Nettoformue og årlig indkomst er angivet i 2003-kroner og er medianen i fordelingen. Arbejdsløse dækker over personer, der har været arbejdsløse mindst halvdelen af året.

Kilde: Egne beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen (Lovmodellen).

Derudover består restgruppen fortrinsvis af lønmodtagere og selvstændige. De selvstændige udgør cirka 15 procent af restgruppen, mens lønmodtagerne udgør cirka 30 procent. Lønmodtagerne udgør dog alene 3,6 procent af det samlede antal lønmodtagere mellem 30 og 59 år i 2003. Derimod udgør de selvstændige i restgruppen hele 20 procent af det samlede antal selvstændige mellem 30 og 59 år i 2003.

Lønmodtagere

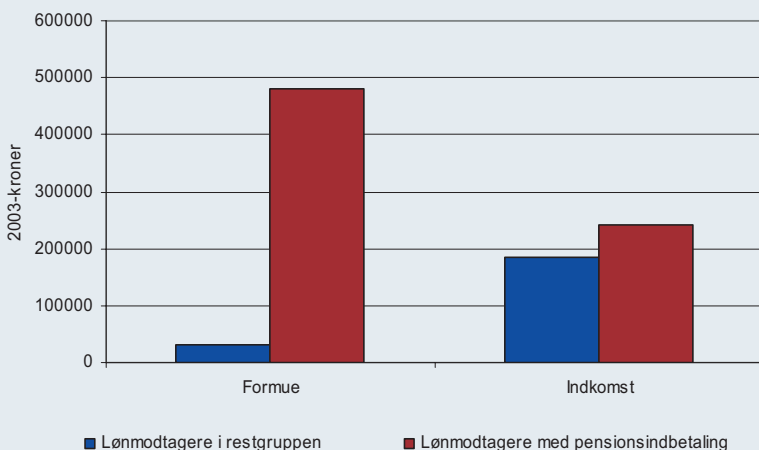
Lønmodtagerne i restgruppen har en betydelig lavere formue og indkomst end de lønmodtagere, der foretager pensionsopsparing, jf. figur 3. Specielt formuen er meget lav for lønmodtagerne i restgruppen.

Lønmodtagerne i restgruppen har en gennemsnitlig indkomst på knap 186.000 kr. årligt. Det er således den gruppe i restgruppen, der har den største indkomst. En person med en årlig indkomst på 186.000 kr. vil alene med folkepension, ATP og SP kunne opretholde cirka samme levestandard ved overgangen til pension, jf. slutnote 4. Desuden gælder det, at den største andel af lønmodtagerne uden indbetalinger findes blandt de 30-39-årige. Der er derfor mulighed for, at denne gruppe vil indbetale til pension på et senere tidspunkt.

Figur 3

Formue og indkomst for lønmodtagerne i 2003

Medianindkomsten er omkring 57.000 kr. lavere for lønmodtagerne i restgruppen i forhold til de lønmodtagere, der indbetaler til pension. Formuen er hele 15 gange så stor for lønmodtagerne med pensionsindbetalinger i forhold til lønmodtagerne i restgruppen.

Anm.: Formuen er medianværdien for nettoformuen, som dækker over boligformuen og de samlede finansielle aktiver fratrukket finansielle passiver. Indkomsten er medianværdien for den gennemsnitlige årlige indkomst i perioden 1997-2003. Formuen og indkomsten er angivet i 2003- kroner.

Kilde: Egne beregninger på en 3,3 procent stikprøve af befolkningen (Lovmodellen).

Lønmodtagerne i restgruppen udgør 3,6 procent af de samlede antal lønmodtagere mellem 30 og 59 år. Hvis man ser nærmere på branchefordelingen for lønmodtagerne i restgruppen i forhold til det samlede antal lønmodtagere, viser det sig, at der er en betydelig større andel af restgruppen inden for brancherne landbrug, skovbrug og fiskeri, forlystelser, kultur og sport, foreninger og organisationer samt handel og service. Det er således typisk brancher, der ikke er dækket af kollektive overenskomster.

Selvstændige

Også selvstændige i restgruppen har en relativt lav indkomst og formue sammenlignet med de selvstændige, der foretager pensionsopsparring. Dette kan være baggrunden for, at disse selvstændige ikke sparer op i pensionsordninger. Det kan det også tænkes, at nogen selvstændige ikke sparer op, fordi de vurderer, at opsparringen bliver bedre forrentet i egen virksomhed end i en pensionskasse.

De selvstændige i restgruppen er overrepræsenteret inden for brancherne råstofudvinding og industri, handel og service samt forlystelser, kultur og sport, i forhold til det samlede antal selvstændige mellem 30 og 59 år.

Pensioner og udsigten til længere levetid

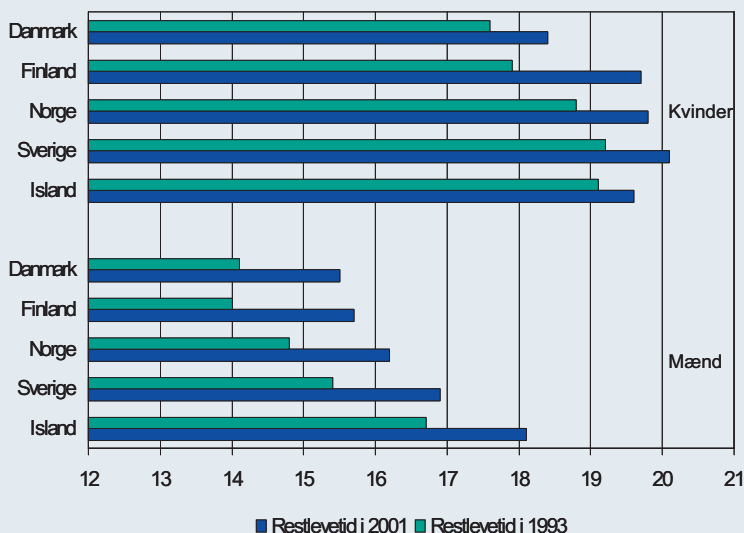
I de seneste år er der sket et mærkbart løft i danskernes forventede levetid. Det er en glædelig udvikling. Men det betyder samtidig, at udbetalingerne fra den opsparede arbejdsmarkedspension skal strækkes over en længere årrække. Faldet i dækningsgrad som følge af længere levetid kan afværges ved at forlænge tiden på arbejdsmarkedet. Beregninger viser, at når restlevetiden stiger med 1 år, skal en gennemsnitlig dansker arbejde ekstra 7,5 måneder, hvis man skal undgå at udhule pensionerne.

I fremtiden vil danskere kunne forvente at leve længere. Den forventede restlevetid for danskere over 60 år er forbedret markant i løbet af det seneste årti, og det er navnlig mændene, der lever længere end tidligere. Dermed er danskerne ved at indsnævre det efterslæb i forventet levetid, som vi har i forhold til svenskere, nordmænd, finner mv. Danskernes forventede levetid er dog stadig lavere end i resten af Skandinavien, jf. figur 1. Set på denne baggrund kunne den igangværende stigning i danskernes levetid antyde, at der også i de kommende år vil ske en *catch-up* af danskernes levetid til niveauet i de gængse sammenligningslande.

Figur 1

Forventet restlevetid for 65-årige i de skandinaviske lande

I løbet af bare et årti er der sket et markant løft i den forventede levetid i hele Skandinavien for de årgange, der står over for pensionering. Fremgangen er mest udtalt blandt mændene, der kan se frem til længere tid som folkepensionist.

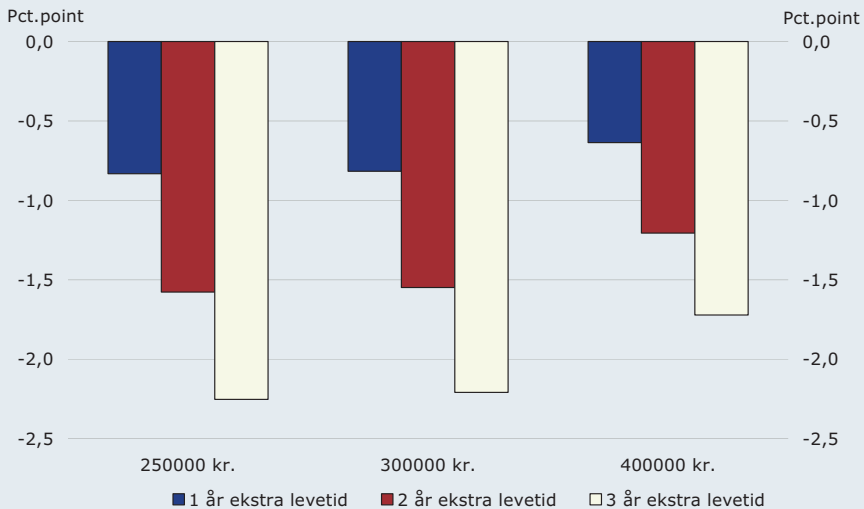

Kilde: Statistisk årsbog 1995 og 2005, Danmarks Statistik.

Anm: Tal for Danmark er 2002-2003, mens Island er for 2000

Der findes mange måder at beregne den forventede resterende levetid ved pensionering. Til beregningerne i dette Økonomisk Tema er det antaget, at en 65-årig dansker i 2045 kan se frem til 17,7 år som folkepensionist. Tendensen peger dog mod, at fremtidens pensionister kan se frem til et noget længere otium end tilfældet er i dag. Det betyder også, at den opsparede pensionsformue skal strækkes ud over nogle flere år, og at de årlige pensionsudbetalinger som konsekvens heraf må blive mindre. Længere levetid betyder altså et fald i dækningsgraden for fremtidens pensionister, jf. figur 2. Omvendt betyder det også, at hvis levetiden er uændret, så stiger dækningsgraden, hvis personen trækker sig senere fra arbejdsmarkedet. 1 års senere tilbagetrækning øger dækningsgraden fra ca. 1¼ procentpoint.

Figur 2
Fald i dækningsgrad som pensionist ved stigende generelle restlevetider
 Der antages beregningsteknisk en yderligere stigning i den gennemsnitlige restlevetid som pensionist på henholdsvis 1, 3 og 5 år. Faldet i dækningsgraden er beregnet under forudsætning af uændret antal år på arbejdsmarkedet og et uændret pensionsbidrag på 10,8 pct.

Kilde: Egne beregninger og Finansministeriet, *National strategirapport om det danske pensionssystem* (2005).

Stigende levetid vil i sig selv mindske de årlige udbetalinger fra arbejdsmarkeds-pensionen og dermed dækningsgraden for fremtidens pensionister. Hvis fremtidens pensionist ikke ønsker denne udhuling af levestof, kan en mulighed være at trække sig lidt senere tilbage fra arbejdslivet i takt med at man kan forvente at leve længere. Med en generel forøget restlevetid som 65-årig på 1 år viser beregningerne, at det er nødvendigt at udskyde tilbagetrækningen med omkring 7,5 måneder, hvis dækningsgraden af pensionen ikke skal udhules. Ved således at

fastholde forholdet mellem opsparingsperioden som erhvervsaktiv og udbetalingsperioden som pensionist vil man kunne sikre dækningsgraden af pensionen mod ændringer i levetiden, jf. tabel 1.

Tabel 1

Længere levetid og senere tilbagetrækning

Længere generel levetid betyder, at pensionsformuen skal strækkes over flere år, hvilket i sig selv vil udhule dækningsgraden. En levetidsindeksering af tilbagetrækningstidspunktet fra arbejdsmarkedet vil modvirke denne udhuling af pensionisternes levefod.

Ændring i levetid	Ekstra tid på arbejdsmarkedet
Ekstra levetid 1 år	7,6 måneder
Ekstra levetid 2 år	15,1 måneder
Ekstra levetid 3 år	22,5 måneder

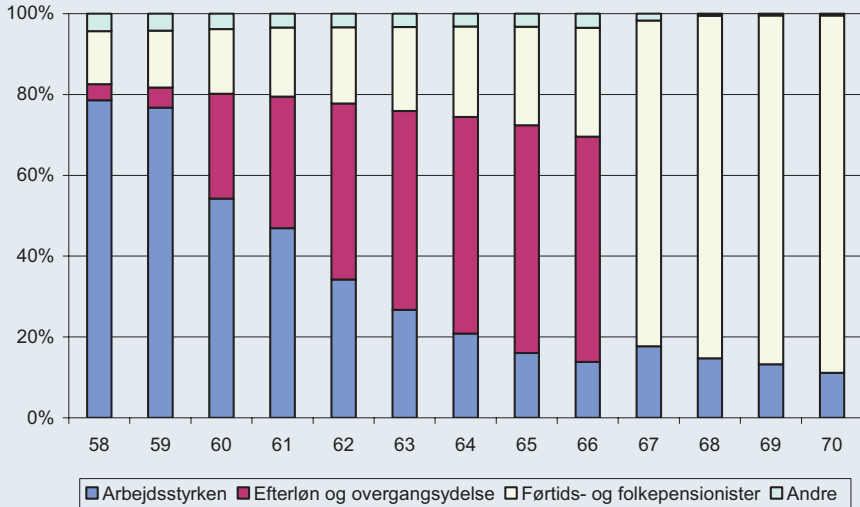
Tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet

Beregningerne i dette Økonomisk Tema bygger på en antagelse om, at personer arbejder til de bliver 65 år og derefter trækker sig tilbage. I praksis har en stor del af arbejdsstyrken i dag valgt at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet før den officielle pensionsalder. Der er i Danmark generelt en høj erhvervsfrekvens sammenlignet med andre lande, men efter folk fylder 60 år sker der et kraftigt fald i erhvervsfrekvensen. Efter folk fylder 60 år, sker der en markant stigning i antallet af personer, der permanent har trukket sig ud af arbejdsstyrken. Den væsentligste del af stigningen skyldes tilbagetrækning på efterløn, mens andelen på førtidspension er nogenlunde konstant, jf. figur 3.

Figur 3

Befolkning fordelt efter beskæftigelse og tilbagetrækning på alder i november 2003

Der er en nogenlunde konstant andel af befolkningen, der er på pension i alderen 58 til 64 år. Derimod sker der en markant stigning i andelen der er på andre tilbagetrækningsordninger fra 60 år, hvilket skyldes, at et meget stort antal lønmodtagere vælger at gå på efterløn.

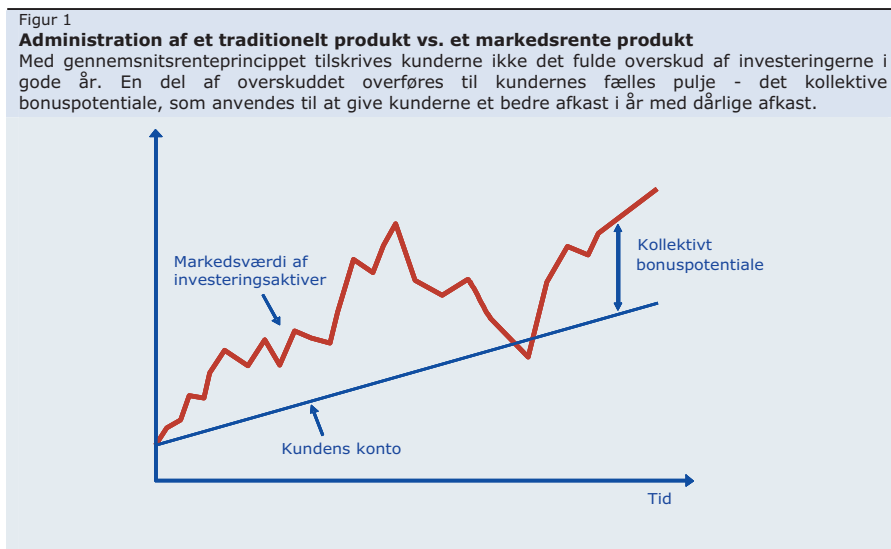

Kilde: Danmarks Statistik

Det nye pensionsmarked

Mange danskere har svært ved at gennemskue deres pensionsordning. Nye pensionsprodukter med markedsrente er på kraftig fremmarch, og de er på nogle måder mere gennemskuelige end de traditionelle produkter. En undersøgelse peger endvidere på, at 40 pct. af pensionskunderne vil foretrække et markedsrenteprodukt, men i dag udgør disse produkter kun 10 pct. af livsforsikringsmarkedet. Det er derfor afgørende, at kunderne frit kan flytte fra et produkt til et andet. Branchen har et ansvar for, at kunden kan flytte til de nye produkter under rimelige vilkår.

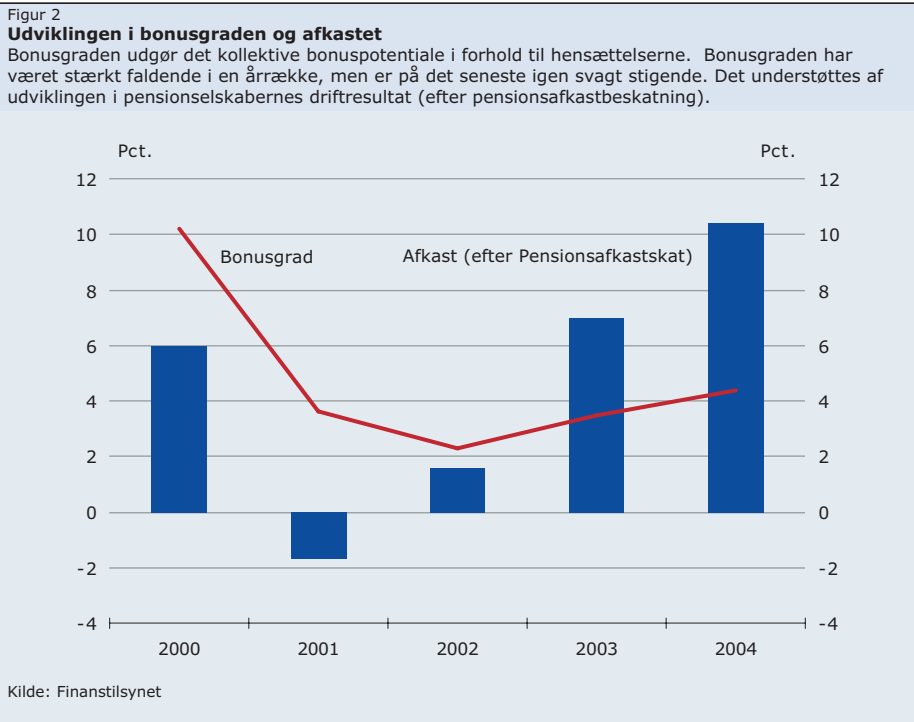
Det danske pensionsmarked har i de sidste 20 år været domineret af pensionsprodukter med en tilknyttet pensionsgaranti. I disse produkter udvikler pensionen sig mere stabilt end i markedsrente produkter på grund af det såkaldte gennemsnitsrenteprincip.

Principielt set er der tale om et forholdsvis gennemskueligt produkt, hvor en del af overskuddet i gode år lægges til side til dårlige år. Overførslen sker imidlertid til en fælles pulje – det kollektive bonuspotentiale. Og da der over tid er forskellige medlemmer af ordningen, kan den fælles pulje komme andre til gode end dem, som oprindeligt var med til at opbygge den. Der må dog ikke forekomme omfordeling af en betydelig økonomisk størrelse.

Den finansielle lovgivning stiller krav til pensionselskaberne, som skal være med til at sikre at selskaberne kan udbetale den lovede pension. Det er selvfølgelig, fordi kunden skal kunne være sikker på at få sin pension. Pensionselskaberne giver tilsagn om pension ud fra en række antagelser om blandt andet kundens levetid, omkostningerne ved at administrere pensionen og renten. Der er meget usikkerhed knyttet til antagelserne. Så pensionselskaberne må love en mindre pension, end de forventer at kunne give kunden. Dermed sker pensionstilsagnet på betryggende vilkår, og det bliver mere sandsynligt, at selskabet kan indfri tilsagnet - selv hvis forudsætninger ikke holder. Men det betyder også, at der må forventes et overskud. Dette overskud er ikke selskabets, men skal fordeles mellem kunderne og selskabet.

Overskuddet fordeles i en prioriteret rækkefølge. Selskabet tager sig et driftsmæssigt overskud, som kompensation for de forskellige risici selskabet har. Et eventuelt resterende overskud vil blive tilskrevet kunderne eller overført til det kollektive bonuspotentiale. Hvis selskabet har forskellige pensionsgarantier, vil det yderligere komplicere fordelingen af overskuddet, så alt i alt er det vanskeligt at gennemskue produktet – særligt fordelingen af overskuddet.

Udviklingen i bonusgraden afspejler netop pensionselskabets investeringsresultater. Årene umiddelbart efter årtusindskiftet var kendetegnet af beskedne afkast, hvilket gav sig udslag i, at det kollektive bonuspotentiale blev anvendt til at indfri de udstedte garantier. I de seneste år er der igen opnået gode afkast og dermed kan selskaberne genopbygge det kollektive bonuspotentiale – der ved udgangen af 2004 udgør 38,5 mia. kr. Det svarer til, at der er placeret 44.000 kr. i det kollektive bonuspotentiale for en kunde med en samlet pensionsformue på 1 million. Kunden kan ikke tage en andel af det kollektive bonuspotentiale med når denne flytter.

Pensionselskaberne er forpligtiget til at præsentere kunderne for information om produktet. Det skal ske både ved etablering af en pensionsordning, og også løbende for alle ordninger via årlig information. For at forklare produkterne bedre kan det synes oplagt at øge informationsmængden.

Økonomi- og Erhvervsministeriet har derfor undersøgt, om der er et misforhold mellem den information kunderne modtager og deres behov, jf. *artiklen Danskerne og deres pension*. Undersøgelsen viser, at hele 55 pct. i bedste fald kigger overfladisk på det fremsendte materiale. Af de adspurgte vil to ud af tre foretrække, at informationsmaterialet forkortes, så der bliver lagt vægt på de centrale elementer. Hvis der kun fremsendes det mest relevante materiale, er der langt større chance for, at kunden vil bruge tid på at få materialet læst. Det skal derfor overvejes nøje at stille krav, der øger informationsmængden.

De nye produkter

Udbredelsen af traditionelle pensionsprodukter gør, at pensionselskaberne er udsat for en del risiko, fordi der ydes en garanti for afkastet over en længere periode, hvor investeringsafkastet kan variere meget. Mange pensionselskaber lover desuden en fast livsvarig pensionsydelse og udsteder dermed meget langvarige forpligtigelser.

Længden af forpligtelserne kan illustreres ved et eksempel, hvor en 25-årig kvinde indgår en traditionel pensionsaftale. Hun vil dermed være garanteret en fast forrentning over de følgende 40 år. Ved pensionering kan den da 65-årige kvinde ifølge Velfærdskommissionen forvente at blive ca. 85 år. Over de 20 år vil kvinden modtage en månedlig ydelse. Pensionselskaberne er dermed forpligtiget i op

mod 60 år og eksponeres både over for usikkerhed om investeringernes afkast og usikkerheden om kundens levetid.

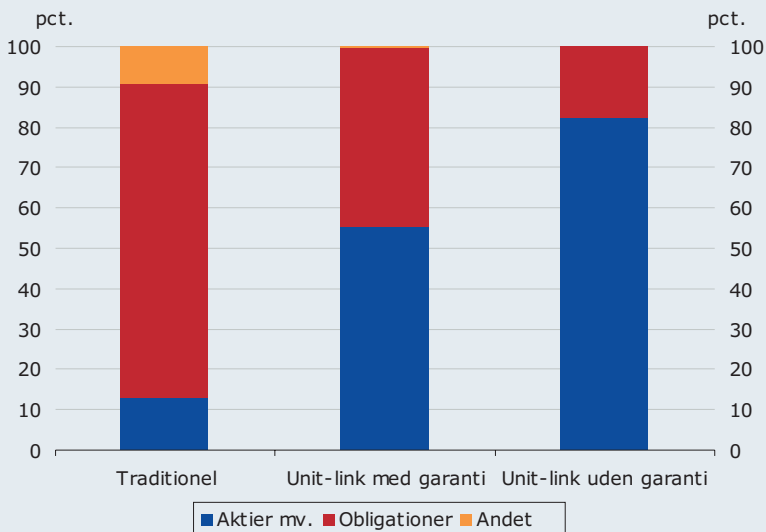
Pensionselskaberne skal investere pensionsmidler, så der er betryggende sikkerhed for, at de kan opfylde forpligtigelserne overfor kunderne. Kombinationen af de udstedte garantier og kravet om betryggende sikkerhed kan imødekommes ved en stor kapitalbeholdning eller med en forsigtig investeringsstrategi. Ofte vælger selskaber med traditionelle produkter derfor fortrinsvist at investere i obligationer og kun i mindre grad i aktier. Det vil ikke nødvendigvis resultere i en optimal investeringsstrategi for den enkelte kunde.

Navnlig mere risikovillige kunder vil fortrække en højere aktieandel, end den de traditionelle produkter kan tilbyde. Yngre kunder med mange år tilbage på arbejdsmarkedet kan fx være villig til at løbe en ekstra risiko. Det kan man i de nye markedsrenteprodukter, jf. figur 3.

Figur 3

Sammensætningen af PFAs produkter i 2004

Pensionskundens opsparing investeres ofte i aktier, obligationer etc. I unit-link ordninger vælger kunden selv, men typisk mellem et antal puljer sammensat på tværs af værdipapirerne. Produktets sammensætning fremgår derved ikke direkte, men i PFA opgøres den efter de underliggende aktiver.

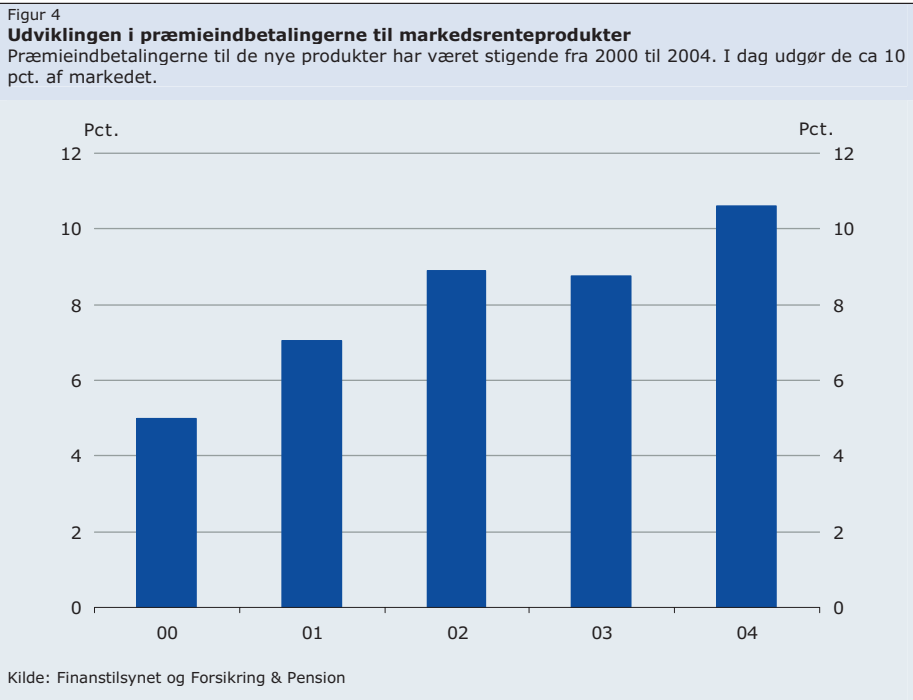

Kilde: PFA, www.pfa.dk

Markedsrenteprodukterne omfatter unit-link ordninger, hvor kunden selv kan tilpasse aktie- og obligationsbeholdningen, men også nyere produkttyper, som fx

SEB's Tidspension og Danica Balance. I produkterne er der ingen fælles pulje. I stedet tilfalder det faktisk opnåede afkast, det vil sige gevinst og tab, kunden. Det kan dog købes en supplerende garanti for afkastet a la garantien i en traditionel ordning. På det seneste har efterspørgslen efter disse nye produkter været stigende. Præmieindbetalingerne målt i forhold til de samlede indbetalinger udgør i dag over 10 pct. af markedet. Det svarer til en fordobling inden for de sidste 5 år.

Der er ikke tegn på, at væksten i unit-linkprodukterne er stagnerende. Tværtimod. Halvårsregnskabet fra fire større selskaber viser en samlet vækst på 22 pct. i præmieindbetaling, hvilket overstiger væksten i de traditionelle produkter.

Ud over muligheden for at vælge mellem de forskellige puljer og investeringsforeninger, tilbydes kunderne en garanti i visse unit-link produkter. Modsat traditionelle produkter kan kunderne dog fortsat præge investeringsstrategien, selv om de har en garanti. Det indebærer dog ofte begrænsninger i investeringsvalget.

Sammensætningen af efterspørgsel efter unit-link produkter viser, at kunder ikke efterspørger afkastgarantier i noget større omfang. I 2004 udgjorde præmieind-

betalingerne til unit-link ordninger med garanti under 20 pct. af de samlede præmieindbetalinger til unit-link ordningerne mod ca. 50 pct. i 2000.

Samlet set tegner der sig et billede af et pensionsmarked, hvor efterspørgslen efter de nye produkter er stigende. Valget mellem produkterne er dog et personligt valg, og det er vanskeligt at vurdere, om det ene produkt er at foretrække frem for et andet. Det er imidlertid afgørende, at pensionskunden kan flytte til den pensionsordning, som bedst varetager dennes interesser uden unødige barrierer.

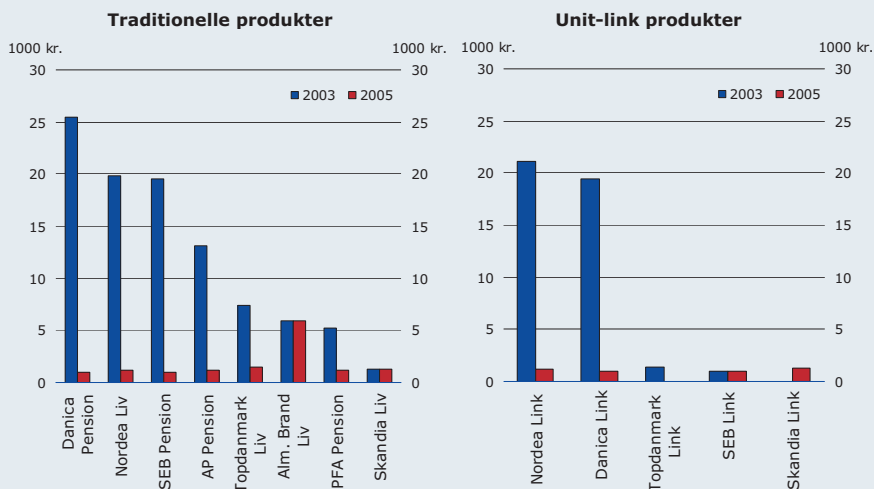
Flyttemkostninger

Før at øge valgfriheden i pensionsordningerne har Økonomi- og Erhvervsministeriet nedsat en arbejdsgruppe med særligt fokus på kundernes vilkår ved flytning. Arbejdsgruppen har endnu ikke afsluttet arbejdet, men de første forbedringer er en realitet. Siden 2003 er der således sket et markant fald i flyttemkostningerne, jf. figur 5.

Figur 5

Flyttemkostninger ved et depot på 600.000 kr. efter 15 år

Flyttemkostningerne er blevet markant reduceret i de sidste 2 år. I dag ligger flyttemkostningerne i flere traditionelle produkter på niveau med omkostningerne i unit-link produkterne.

Anm.: SEB Pension og SEB Link betegner hhv. Codan Liv og Codan Link.

Kilde: Økonomi- og Erhvervsministeriet et al. (2003) og www.finanstilsynet.dk.

Før i tiden var lave flyttemkostninger tilstrækkeligt til at sikre valgfrihed, fordi man nok mistede muligheden for at få del i det kollektive bonuspotentiale i den

ordning, man flyttede fra. Men samtidig fik man adgang til det kollektive bonuspotentiale i den nye ordning.

Væksten af de nye produkter gør, at situationen i dag kan være en anden. Når man flytter fra et traditionelt produkt, afskriver man sig muligheden for at få del i det opsparede kollektive bonuspotentiale. I de nye produkter er der bare ikke et kollektivt bonuspotentiale, og derfor kan det virke som en ekstra barriere for kundens flyttemuligheder. Det skal dog bemærkes, at kunden ikke nødvendigvis har bidraget til opbygningen af det kollektive bonuspotentiale i den ordning, som kunden flytter fra.

Økonomi- og Erhvervsministeriets undersøgelse viser, at 40 pct. af de adspurgte foretrækker et markedsrenteprodukt frem for et traditionelt produkt. Da markedsrenteprodukterne kun udgør 10 pct. af livsforsikringsmarkedet, er der altså et ønske om en yderligere vækst i de nye produkter, som det kollektive bonuspotentiale kan være hæmmende for bliver opfyldt (jf. slutnote 1).

Det er ikke lovgivningsmæssigt muligt at ændre på rammerne for de eksisterende ordninger. De er baseret på aftaler mellem kunden og selskabet. Derfor er det kun selskaberne, der kan løse problemstillingen omkring overgangen mellem de to ordninger. Der er tale om et komplekst problem. Det drejer sig om at finde en balance, hvor produktet fortsat kan fungere, og kundernes flyttemuligheder forbedres. Der er dog løsningsmuligheder.

I de senere år har en række selskaber således indført forskellige former for styrkelser af hensættelserne, som er tilknyttet den enkelte kundes konto, og som kunden kan få med, hvis kunden flytter. Dette kan betragtes som en delvis individualisering af det kollektive bonuspotentiale, som kunderne får med, hvis de flytter. En anden mulighed er, at selskaberne vælger at udbetale en rimelig del af det kollektive bonuspotentiale til de kunder, der flytter.

Mulighederne er altså til stede - det er op til selskaberne at benytte sig af dem.

Danskerne og deres pension

Næsten alle danskere har i dag en pensionsordning. En stor del af danskerne er velorienterede om deres pensionsforhold. Men den nuværende informationsindsats taber en for stor del af danskerne. Det viser en ny interviewundersøgelse foretaget af Økonomi- og Erhvervsministeriet i oktober 2005. Hver fjerde kan ikke huske, hvilket pensionsselskab de indbetaler til. Og godt 40 pct. ved ikke, hvor meget de indbetaler. Det kan skyldes, at den meget omfattende information får dem til at give op, eller at de basale informationer drukner i mængden. Over halvdelen kigger således alene overfladisk på det tilsendte informationsmateriale. Der arbejdes derfor på at målrette informationen mere i samarbejde med forbrugersiden og brancheorganisationerne.

For at få et indblik i hvad borgerne ret faktisk ved om deres pensionsordninger, om kvaliteten af den information de modtager fra pensionsselskaberne, og hvilke ønsker kundernes har til deres fremtidige pension, har Økonomi- og erhvervsministeriet fået foretaget en interviewundersøgelse. Undersøgelsen blev foretaget i uge 43 i 2005 med deltagelse af 1634 repræsentativt udvalgt personer.

Blandt deltagerne i undersøgelsen har 80 pct. en pensionsordning udover ATP, LD og SP. Af de 80 pct. har 38 pct. både en ordning via arbejdsgiveren/overenskomst og en individuel pensionsordning. 44 pct. har kun en arbejdsmarkedspension og 19 pct. har en privat ordning. Der er ingen forskel på køn, og der foretages naturligt nok en stigende indbetaling til pension jo højere indkomst danskerne har, og jo ældre kunderne bliver.

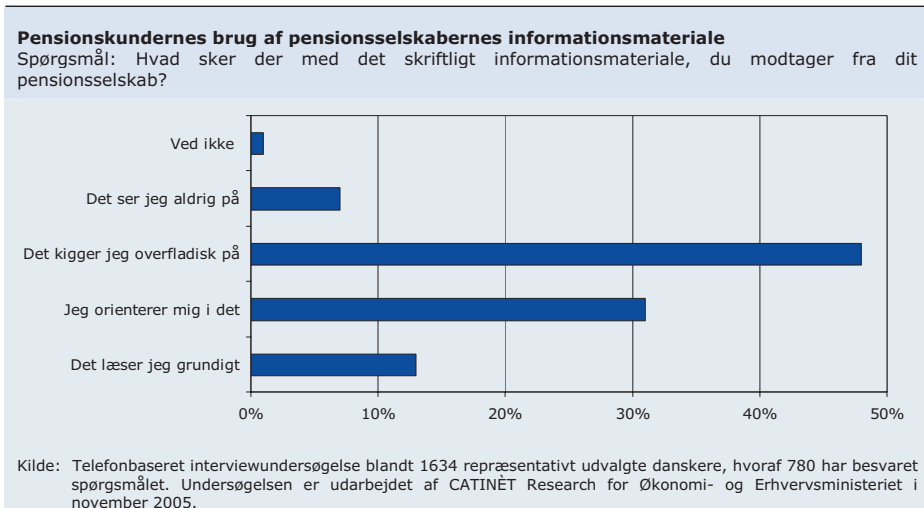
Det kniber med den basale viden om kundernes egen pensionsordning. Undersøgelsen viser, at 25 pct. ikke kan nævne navnet på det selskab, hvor de har ordningen. Bliver der spurgt om størrelsen af deres indbetaling har mange svært ved blot at angive et interval for deres pensionsindbetaling. Her svarer 41 pct. "ved ikke".

Undersøgelsen viser endvidere, at 89 pct. ikke kender internetportalen Pensionsinfo. PensionsInfo er netop den internetportal, der kan give pensionskunder et overblik over deres pensionsordninger. Stort set alle pensionsleverandører (arbejdsmarkedspensionsordninger, private pensions- og pengeinstitutter, ATP, LD og SP) er nu med i samarbejdet om PensionsInfo. Der er ligeledes mulighed for fx

at beregne sin efterløn. Der er altså tale om et godt værktøj til at få oversigt over sine pensioner. En udbredelse af kendskabet til dette værktøj for pensionskunderne vil derfor kunne øge deres kendskab til deres fremtidige pensionsudbetalinger.

Pensionsinstitutternes information og kundernes vurdering af denne

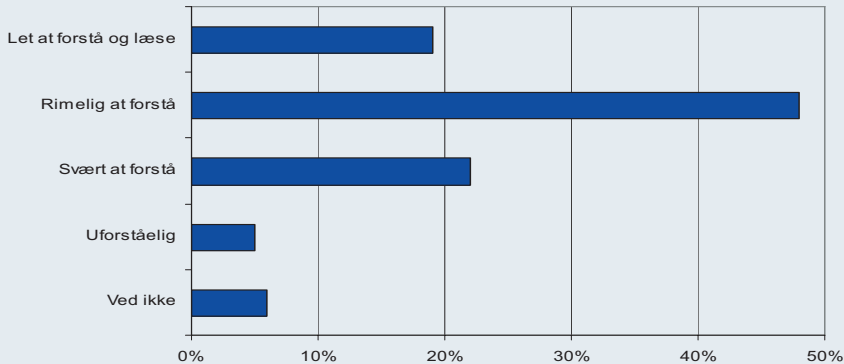
Hvad sker der så med den information kunderne får om deres pensionsordninger, og hvad syntes de om, det materiale de modtager? Undersøgelsen viser, at hele 55 pct. i bedste fald kigger overfladisk på det fremsendte materiale, jf. nedenstående figur.

Når kunderne så bliver spurgt om, hvad de syntes om den information de får, svarer 19 pct., at det er let at forstå og læse, 48 pct. mener, det er rimeligt at forstå, men 22 pct. mener, det er svært at forstå, og 5 pct. erklærer materialet uforståeligt!

Pensionskundernes brug af pensionssekskabernes informationsmateriale

Spørgsmål: Er informationsmateriale:

Kilde: Telefonbaseret interviewundersøgelse blandt 1634 repræsentativt udvalgte danskere, hvoraf 780 har besvaret spørgsmålet. Undersøgelsen er udarbejdet af CATINET Research for Økonomi- og Erhvervsministeriet i november 2005.

Det kunne indikere, at pensionskunderne bliver overinformeret. Pensionsmarkedsrådet har imidlertid vurderet, at de oplysninger, selskaberne i medfør af lovgivningen skal præsentere kunderne for, dels ved etableringen af en ny pensionsordning, og dels løbende via årlig information, generelt er relevante og nødvendige for at kunne beskrive pensionsaftalen på en nøjagtig og retvisende måde.

Det er derfor ikke let at reducere informationsmængden. Men det er det kunderne ønsker. 66 pct. vil gerne have: kortere materiale, med mere vægt på de centrale elementer. Kun 13 pct. ønsker længere og mere udførligt materiale, der beskriver alle relevante emner.

Det informationsmæssige dilemma kan illustreres ved, at nogle kunder, der modtager en udførlig beskrivelse på flere sider, opgiver på forhånd at sætte sig ind i det fremsendte materiale. Modtages der derimod kun en kortfattet beskrivelse, er der lang større chance for, at kunden vil bruge tid på at få materialet læst. Disse kunder vil dermed blive bedre informeret, selv om de ikke får alt relevant information - men alene det væsentligste. Omvendt vil de kunder, der har behov for en mere udførlig information, der giver et fuldt dækkende billede, måske føle sig "snydt" ved at modtage det forkortede materiale.

Kundernes informationsbehov kan således tilfredsstilles bedre end i dag. Men der er som skitseret ovenfor ikke let, da kundernes behov og indsats er forskelligt.

Det drejer sig derfor om, at informationen i højere grad skal tage udgangspunkt i kundens informationsbehov. Vi skal have mere målrettet information. Dette arbejdes der allerede på i et samarbejde mellem de relevante brancheorganisationer, forbrugersiden og Økonomi- og Erhvervsministeriet. Arbejdsgruppens endelige rapport inkl. evt. udkast til lovforslag forventes at foreligge senest 1. juli 2006.

Tanken er, at den målrettede information skal være mere forståelig for kunden og gives på det tidspunkt, hvor den er relevant for kunden. For at opnå dette mål vil det formentlig være nødvendigt at foretage en lagdeling af informationen til kunden. Dette kan fx betyde, at kunden ved etableringen af en pensionsordning kun får de mest relevante oplysninger udleveret. Ønsker kunden mere tilbundsående information, kan denne søges enten i uddybende information, der udleveres af pensionselskabet på kunden anmodning eller findes på pensionselskabets hjemmeside. Denne lagdeling af informationen skal sikre, at den enkelte kunde har mulighed for selv at afgøre, hvornår han føler sig tilstrækkeligt informeret.

Slutnoter

Styrkelse af samfundets opsparing

1. Saldoen på betalingsbalancens løbende poster kan tolkes som forskellen mellem privat såvel som offentlig opsparing og investeringerne. Det skal dog tilføjes, at forbedringen af betalingsbalancen i perioden 1985-95 skyldtes kombinationen af et fald i investeringerne og stigende opsparing.
2. Estimationen er sket på grundlag af kvartalstal fra 1970 til 2005. Tidsserierne for indbetalinger til arbejdsmarkedsmarkedspensioner og den konstruerede demografiske variabel er årsserier jævnt fordelt på kvartaler. Den gennemsnitlige obligationsrente er anvendt. Langsigteeffekten er beregnet som den estimerede koefficient i kort sigts-relationen divideret med 1 minus koefficienten til den laggede forklarede variabel. Den estimerede relation forklarer udviklingen godt ($R^2 = 0,84$) og har tilfredsstillende statistiske egenskaber.

Pensioner og længere levetid

1. I den benyttede populationsmetode beregnes middelrestlevetiden ud fra de risici for dødsfald, der kan observeres for de forskellige årgange i et givet udgangsår. Et alternativ til denne metode er kohortemetoden, hvor en årgang følges over tid, og hvor der således tages højde for skift i dødsrisici for forskellige år. Denne tilgang er således anvendt af Velfærdskommissionen.

Det nye pensionsmarked

1. Det omfatter alene pensionsordninger i livsforsikringselskaber og tværgående pensionskasser. Det samlede marked omfatter også indbetalingerne til pengeinstitutternes kapital- og ratepensionsordninger. Disse ordninger er også baseret på markedsforrentning, men tegnes i betydeligt omfang som supplement til en eksisterende ordning i et livsforsikringselskab eller en tværgående pensionskasse. Det er derfor mest retvisende alene at fokusere på markedet for livsforsikring.

Pensionsdækning og restgruppen

1. Der er foretaget en afgrænsning, så det alene er omfanget af pensionsopsparing for de 30-59-årige, der bliver belyst. Baggrunden for, at de 18-29-årige er udeladt fra analysen, er, at vi skal kunne følge personerne tilbage til 1997, og det vil ikke være muligt for alle personer i denne aldersgruppe. Samtidig er mange 18-29-årige under uddannelse og sparer derfor ikke op til pension. Det vil derfor give en overvurdering af antallet af personer uden pensionsindbetalinger, hvis denne gruppe medtages. De 60-66-årige er udeladt af analysen, idet mange i denne gruppe allerede har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Antallet af personer uden indbetalinger vil derfor igen blive overvurderet, hvis gruppen medtages.
2. Datamaterialet giver alene mulighed for at se på pensionsindskud tilbage til 1997.
3. Gruppen uden indbetalinger (restgruppen) omfatter også personer, der har indbetalt ATP. Baggrunden herfor er, at langt størstedelen af befolkningen betaler ATP, idet ordningen både omfatter lønmodtagere og modtagere af overførselsindkomster. Hvis ATP-indbetalinger bliver medtaget som pensionsindskud, vil der derfor være en noget større andel med pensionsindskud, men det vil i høj grad afspejle, at mange indbetaler til ATP.
4. Forudsætningerne for beregningerne er de samme som i artiklen "De økonomiske vilkår for fremtidige pensionister". Den eneste ændring er, at personen ikke har nogen pensionsindbetalinger i de 40 år, personen er på arbejdsmarkedet.

Referencer

Finansministeriet (1997). Finansredegørelse 1997.

Finansministeriet m.fl. (2005). National strategirapport om det danske pensionsystem.

IMF (2005). World Economic Outlook, September 2005.

Pensionsmarkedsrådet (2005). Rapport om pensionsopsparing, dækningsgrader og levetid.

Økonomiministeriet (2000). Et bæredygtigt pensionsystem.

Kort fortalt

Opsparingen i Danmark er blevet styrket markant siden 1980. Det skyldes overvejende en kombination af en forbedret offentlig saldo, reduceret rentefradrag, opbygning af arbejdsmarkedspensioner samt den demografiske udvikling. I de kommende årtier vil der ske en naturlig svækkelse af opsparingen som følge af den demografiske udvikling.

Udbygningen af arbejdsmarkedspensionerne betyder, at store grupper af befolkningen i fremtiden vil være godt sikret økonomisk, når de går på pension. Nye beregninger, der blandt andet korrigerer for, at pensionister sparer transportudgifter til arbejde, viser, at personer, der gennem et helt arbejdsliv har indbetalt til arbejdsmarkedspensioner, vil kunne have stort set samme indkomst, når de går på pension. Der er stadig en gruppe af lønmodtagere, der indbetaler forholdsvis beskedent til pension. Men det er mindre end 4 procent af lønmodtagerne, der slet ikke foretog en pensionsopsparing i årene 1997-2003.

I de seneste år er der sket et mærkbart løft i danskernes forventede levetid. Det betyder, at udbetalingerne fra den opsparede arbejdsmarkedspension skal strækkes over en længere årrække. Faldet i dækningsgrad som følge af længere levetid kan dog afværges ved at forlænge tiden på arbejdsmarkedet.

Mange danskere har svært ved at gennemskue deres pensionsordning. Nye pensionsprodukter med markedsrente, som på nogle måder er mere gennemskuelige end de traditionelle produkter, er på kraftig fremmarch. En undersøgelse peger endvidere på, at 40 pct. af pensionskunderne vil foretrække et markedsrenteprodukt, men i dag udgør de kun 10 pct. af livsforsikringsmarkedet. Næsten alle erhvervsaktive danskere har i dag en pensionsordning. En stor del af danskerne er velorienterede om deres pensionsforhold. Men den nuværende informationsindsats taber en for stor del af danskerne. De kender ikke deres pensionselskab og ved ikke, hvor meget de indbetaler. Over halvdelen kigger således alene overfladisk på det tilsendte informationsmateriale. Her er der stadig meget, der kan gøres bedre.